Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАККХЕХЬАРЧА СОВЕТЕН МИНИСТРИЙ СОВЕТЕН ОРГАН

«СВЕТ» ОРГАН ЧЕЧЕНО-ИНГУШСКОГО ОБКОМА КПСС, ВЕРХОВНОГО СОВЕТА И СОВЕТА МИНИСТРОВ ЧЕЧЕНО-ИНГУШСКОЙ АССР

Газет арадувла 1923 шера денз ● ЕРА, 17 МАЙ, 1979 ШУ. ● № 59 (6034). ● Мах 2 кепик.

СОВЕТИЙ МАССАЗАРА КОМИССЕШ

Советаша ши йола вачиш советски кхьал вахаре ерригача оагIонашка дIахкоач. Мехка, союзни а автономни а республикай конституцешка шерра хьахьекхад пачхахьалкхен, боахама, социально-культурни дешаш къестадеча Советий хоархIам лаккхбалар. Цунга хьежжа шоайта хьалхашка латта декхараш кхоачашдера Советаша тIа-тIа дукхагIа хайда йибу сессеш, массазара комиссеш, исполнительни комитеташ, хоржамий округашца депутаташа бу болх санна йолча тайп-тайпарча организационни балха формаш. Цу балха формашта юкъе лоархIаме моттиг дIалоац Советий массоаш органашна — массазарча комиссешта.

Конституцега хьежжа лаккхерчен моттигашкарчен Советаша шоай депутатех массазара комиссеш вIашагIъяха, шоай доале долча дешашна уж хьалхе хьажийтари тIаккха дуцдера кийчдайтари духьа, хIаьта иштта Совето тIайно решенеш чакхьахара гIо дайтари пачхахьалкхен организашта, предприятешта, учреждениешта, организацешта тIахьожам лоаттабайтари духьа. Массазарча комиссешта харжа а херже юкъе бохийт 80 процентал согIа бола депутаташ.

Законо дIадех массазарча комиссешта тела рекомендацеш йоагI-йоагIача организацешта юкъара ярца хилар. ХIаьта уж юкъача хана хьахилачохи даьчохи лаьца оттальча хана комиссешка хоам бе декхарийла я уж. Сессешта юкъерча хана а Советаш хаддаша болх беш хулга Iалашду комиссешта, решенеш тIайнечен уж чакхйоахачен депутаташ хьинаре дакъа лоацаш хилийтара гIо ду.

Массазара комиссеш боккхача лоархIаме я пачхахьалкхен дола дара гIулакха ма хулла дукхагIа къахьегамхой юкъеоазара а.

Нохч-ГIалгIай АССР ерригача Советашка хIанз а 1535 массазара комиссеи, шоашта юкъе херже 8 эзар депутат а волаш е беррига 81 процент гарга бараш. Цуд согIа хIара массазарча комиссешй балха юкъеоаз халкъа боахама специалисташ. Республика Советий массазарча комиссей балха юкъе 1978 шера дакъа лоацаш хилар 14 эзар гарга активист.

Цу шера республика лаьмай 3262 дош дийца йола Лаккхехьарча Совета кхоъ сесси халкъа депутатий моттигашкарча Советий 1208 сесси. Уж хетаьар промышленни а юртбоахама а производство дегIайоалара, бахача миха доаттаду торгови, коммунально-бытовой, культурни гIулакхаш тоадара, социалистически законности правопорядока чIоагIъдара, кхыдараш.

Царех ши эзар согIа дош дуаца кийчдир массазарча комиссешта дакъа а лоацаш. 76 процент согIа йолча массазарча комиссешта Советий сессешка докладаши содокладаши еш хьамаьлаш дир. Исполкомий заседанешка дуацара массазара комиссешта дIачуделар 3800 дош. ХIаьта дукха дешаш кийч а даь шоаш а дийцар массазарча комиссеша. Боккхача лоархIаме да цар шоай болх хьалхе а оттальча ялагIа беш хилар.

НГIАССР Лаккхехьарча Совета массазарча комиссешта дIадехача шера 50 согIа дош дийцад. Цу дакъе: «Экономически социальни дегIаахара планаши бюджета кхоачашъеата Iалашдара Урус-Мартана района халкъа депутатий Советаша беча балхах», «Город Грознерча кагирхой общежитешка кагийча наьхен мехкарийн быт вIаштIехьъаккхарах», «Производственни швейни объединение предприятешка кхаанаха къахьега хьалаш бати вIаштIехьъаккхарах», кхыдараш.

Беркате болх беш а халкъа депутатий Грозненски городской, Наурски, Шелковской, Ачхой-Мартана, Ведана районий Советий дукхагIйола массазара комиссеш. Цар оттальй хьада йола планаш, дуаца дош кийчдара специалисташ шерра юкъеоз, хан-ханаехьа заседанеш ю, пайдане рекомендацеш тIа а йоаь, уж кхоачашъялга Iалашду.

Бакъда, ерригча массазара комиссеш яц шоай бокъонех бизза пайда ийбеш. Цхьайолча комиссешта экономически социальни дегIаахара планаш юкъача хьинаре дакъа лацац, шоай Советаша тIайно решенеш кхоачашъяра лерттIа тIахьожам лоаттабац. Из иштта да вай дукхача районашка продукци лакхарен йоккхарен, цунга дIадодар лоцдара, къахьегама оасарле лаккхъяра планаш кхоачашъеш йоаца предприятеш, колхозаш, совхозаш кIезига йоаццане а. Шелхашта кхоачамбоацараш да юртбоахама производстве, къаьста хьайбай боахане, торговле, бытовой гIулакхаш лоаттадеча, культпросветучреждеей, школай, больницай балха тIа, кхычахьа. ХIаьта из деррига а цхьаьна массазарча комиссей теркаме доацаш дус.

Массазарча комиссеша шоай болх толаме белга дукхача даьгье тайше да царна кулгалдеш барех, царна юкъеоагIача хIара депутато болх хьинаре барах. Цу дакъе боккхача лоархIаме а Советех долча Законашна массазарча комиссей балха лостам тела, комиссей кулгалхойи членаши хаддаша дешаш хургбола гIулакх Iалашде, царга хан-хаанахьа эшаш дола хоамаш де декхарийла яь йола Советий исполкомаш.

ИттаьлагIа хержача СССР Лаккхехьарча Совета хьалхарча сессе хьамаьл деш ноахъоста Л. И. Брежнева белгалдаьккхад, законаш, планаш заданеш кхоачашъяра а кулгалдеча органий балха а тIахьожам лоаттабеча массазара комиссешта боккхача лоархIаме хилар. Цо аьнад: «Кхы а хьинарегIа болх бе беза цар, дуаца кийчде доагIа эгтара лоархIамегIа, эгтара сагоагIа дола дешаш, тIатеIIа къахьега деза шоаш тIайно рекомендацеш кхоачашъяра, уж чакхъяхара лоаттабу тIахьожам дикагIа лоаттабе беза».

Цу рекомендацешка хьежжа шоай болх вIаштIехьбоаккхийта Iалашде деза республика Советий ерригача массазарча комиссешта.

Шийтта шу а дIа-лекха духхьашха шийсъелар Стародубцева Вера Н. Анисимова цIерагIча Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводе. Бераша кхуш йоагIа йоI цецъяьлар шиз болча мехкдаьтта чакхдоахача установкех. Шийцарча новкъосташта а хоза лаш но аьлар: «Ма ирз дар-кх укхаза болх бе йоагIалга, со йоккха хилча укхаза балха ца еча Iергъяй со».

Цул тIехьагIа массехк шу далалехьа кхоачашхилар цунна дагадаьллар. Оператор йолаш къахьега йолаелар из укхаза. Цу хана денз 25 шу гарга ха яьннай. ХIанз «ЛЧ» яхача установне меттел, ерригача заводе а дикагIйола оператор лоархIаш я из.

В. А. Стародубцевай дикача самалех цаI я массаза а хIама хьадара. Шердадар хьалхоллара тIакхужи хилар. Масала, массехк шу хьалха по дийхар «Г-40» яха установка болх бе йолайолийтача ше дакъа лаца яхийтар. ХIаьта цул а йоккхагIеи чоалханетIеи йола «ЛЧ» яха установка болх бе йолаяллийтача хана цига йоккха опыт йола говзанчаш эшиьта хайча. Вера Андреевна цига яха а чIоагIа раьза хилар. БIубенна керда техника Iомае йолаелар из.

Дукха динадараш карагIдувл цунна общественни балха тIа а. ВорхI шу дизад Верас установка профорга декхараш кхоачашду. Уж цо массаза а цIенеи дизаи кхоачаш а ду.

Хьаьнала къахьегаш Вера Андреевнас даьхача толамий лакха мах баьб Даьхено. Кхмдола согIаташи ахчан премешк йоаккш цунна санай Ленински юбилейни медали «Знак Почета» яха ордени.

Иштта йола производственницех общественницех установка коллективо чIоагIа лоархIаш сий деш я.

СУРТА ТIА: оператор В. Стародубцева.

З. БАТЧАЕВА сурти текста.

Сиха кIоаргла бурув

«ТIехьабусараш боапаш бе болх» яхача ростовчаний инициативагIа шерра социалистически яхь а йоаржаяь, хьинар кхо ца деш къахьег Горячеводски бурув тохара балдий управленерча бурув деттача бригадаша. Яхьо кердача къахьегама толамашка кхувлача цар тIехкхоачашду питилетка диъ-лагIча шера тIайнца социалистически декхараш. Бурув тохара фиъ бетта план 105 процент кхоачаш а яь, управлене коллективо планагIа даьрхIачул согIа 530 метр бурув тохар. Керд-керда торонаш оарцагIа а йоахаш къахьегача цо уих бетта а лохдалийтадац уж къахьегама толамаш. ХIаналехьа кховлагIча декада чотах къахьегаш я из.

Управленерча бурув деттача бригадашта юкъе эгтара дикагIа производственни хьокхамаш да Нефедов Борис Александрович керте латтача бурувдеттача бригада. Цо хIаналехьа кхоачашъяьй бурув тохара пхе бетта задани. Цул дукха тIехьа ца юсаш пачхахьалкхен плани тIайнца декхараши тIехкхоачашдеш я буровой начальникаш Попов Владимир Иванович, Мадаев Султан Дакуевич керте латта коллективаш.

Б. КОСТОЕВ.

Шоаш тIайнца социалистически декхараш дайм тIехкхоачаш а деш, хьинаре къахьегаш боле гIишлоенхой дукха ба Нохч-ГIалгIай гIишлошъеча управлене СМУ-8. Цар цIераш йоахача хана хьалхарчарца цIи йоаккх электрика, коммунистически къахьегама ударника Мальсагов Тамерлана. Ший бехкагIа балха тIа цхьаккха тайпа хьовзам а ца хулийтаме, хIара сменагIа нормаш 125 — 130 процент кхоачашъю цо.

СУРТА ТIА: электрик Т. Мальсагов.

С. ХАКИЕВА сурт.

Июнь бетта чотагIа

Пятилетка диълагIча шера план ханал хьалха кхоачашъяра шерра социалистически яхь йоаржаьча Н. Анисимова цIерагIча Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводе хьалхара моттиг дIа ца хецаш хьайоагIа укх шера Еляги Николай Владимировича кулга1деча № 43-3 йолча установка коллектив. Мехкдаьтта продукци яралецара ихе бетта план 12 мае кхоачашъяьй но. Ер бутт боалехьа планагIа даьрхIачул согIа ярахецарьа установка технологаца бIаьш эзараш соммий мах товарни продукци.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

11—15 МАЕ РЕСПУБЛИКЕРЧА ШУРИЙ ФЕРМАШКА БАЬЧА БАЛХА ХЬОКХАМАШ

Районаш	1978 ш.	[illegible] 1979 ш.: хьалхарча пхе дийнахьа	[illegible] 1979 ш.: шолгIача пхе дийнахьа	Товарность (процент)	[illegible]
Наурски	9.2	9.3	9.3	87	48
Шелковской	8.4	9.0	9.2	79	28
Гудермесски	7.6	7.6	8.1	88	70
Грозненски	8.1	7.8	7.9	88	37
Шалински	8.5	6.8	7.5	82	43
Надтеречни	7.4	6.9	7.2	86	36
Сунженски	7.2	7.1	7.2	82	38
Ачхой-Мартановски	5.9	6.5	6.8	92	36
Назрановски	5.4	6.8	6.8	85	53
Малгобекски	6.6	6.7	6.6	90	31
Урус-Мартановски	6.3	6.0	6.6	88	74
Республике гIолаш	7.6	7.5	7.7	86	46

СИГАЛА ДАХИЙТАД «ПРОГРЕСС-6»

ТАСС хоам

Орбита тIара «Салют-6» — «Союз» яхача Iилма-тохкама комплексо йаьхкача хана болх белга Iалашдара программага хьежжа 1979 шера 13 мае московски ханах 7 сахьати 17 минути яьлча Советски Союзе сигала дахийтад «Прогресс-6» яха мухь тIабола автоматически транспортни кема.

«Прогресс-6» яха кема сигала дахийта лоархIа гIулакх да:

— двигательни установкана доагорг тайп-тайпара йоржьам «Салют-6» яхача станце тIа хьолга;

— мухь кхухьача автоматически кема конструкце кийчдолаш, цу тIара системий оборудовани балха хьаржъелга.

«Прогресс-6» яха транспортни кема орбита тIа дахийтад уих тайпара параметраш а йолаш:

— Лаьттанна эгтара дукхагIа геына даьннача хана — 266 километр;

— Лаьттанна эгтара дукхагIа гарга деначча хана — 193 километр;

— Лаьттана гонахьа го боаккха ха — 88,8 минут;

— оагIора лостар — 51,6 градус.

Телеметрически хоамаш хьахьокхачох, «Прогресс-6» яхача кема тIарча системаша болх боаррамагIа бу.

«Салют-6», «Союз-32», «Прогресс-6»

ПРОГРАММАГА ХЬЕЖЖА БУ НИКЪ

НАЬКЪА ЛОСТАМ ТЕЛА ЦЕНТР, 14 МАЙ (ТАСС). ДIахо никъ беш а «Салют-6» — «Союз-32» яха Iилма-тохкама комплекси 13 мае Лаьттана гонахьарча орбита тIа даьхкха мухь кхухьа «Прогресс-6» яха автоматически кема.

Наькъа траекторена корректировка яьчул тIехьагIа «Прогресс-6» яхача кема орбита параметраш уих тайпара я:

Лаьттанна эгтара дукхагIа гаьна даьннача хана — 340 километр;

Лаьттана эгтара дукхагIа гарга деначча хана — 32 километр;

— Лаьттана гонахьа го боаккха ха — 90,9 минут;

оагIора лостар — 51,6 градус.

Тахан 77-гIа ди да «Салют-6» — «Союз-32» яхача Iилма-тохкама комплекса тIа а болаш космонавташ Ляхов Владимирен Рюмин Валерех никъ бу. Дем программагIа даьрхIад медицински тохкамаши ремонтно-профилактически балхаши делга. Белгала яьлча, цIа-юха кхухьача приборашка тока химически источникаш автономни питанеца хувц.

ДIадахача деношка гонахьара среда Iомаяра программагIа Лаьттан тIехена Дунен океана акваторен визуальни земаш а сурташ а даьхад экипажо. Бувзама сеансашка хална брахама тайп-тайпарча доакъой специалисташна дIа-юха хьамаьлаш даьд космонавташа. Масала, юрта боахама специалисташа еначча рекомендацегIа экипажо, хьайбашта ваша даьгIенаш малагIча хьал тIа я хьажар духьа. Казахстане [illegible] районий [illegible] даьхад. Земаш доахача хана космосера лаьттан тIара тохкамаш а ду цу районашка.

Телеметрически хоамаш хьахьокхачох, «Салют-6» яхача станце тIарча, «Союз-32» яхача космически кема тIарча, мухь кхухьача «Прогресс-6» яхача автоматически кема тIарча системаша болх боаррамагIа бу.

Ляхов Владимирен Рюмин Валерийн дикача хьал тIа ба.

МУХЬ КХУХЬА КЕМА ДIАХОТТАДЕННАД

ТАСС хоам

1979 шера 15 мае московски ханах 9 сахьати 19 минути яьлча орбита тIарча лехкаш йолча «Салют-6» — «Союз-32» яхача комплексах дIахеттад мухь йийца дала транспортни кема.

Мухь кхухьача кемо орбита тIа дихьад «Салют-6» яха вIашагIтехача двигательни установкана эша доагор, экипажо болх белга Iалашдара а Iилман тохкамашца эксперименташи яра а эша оборудовани, аппаратура, кIаьта иштта почта а.

Наькъа лостам телача Центро сихача командагIа орбита тIа маневраш яьчул тIехьагIа, космически аппараташ хьалохилга, гаргаюгилга, вIашаккхоачаелга, вIашагIа хотталуга Iалашдаьча, кемеи «Салют-6» яха станции гаргадигача бортовой автоматически системана болх беча зоне чудаьннад «Прогресс-6» яха кема.

ВIашаккхоачарен вIашагIа хоттарен процессашта тIахьожам лоаттабаьб орбита тIарча комплекса экипажо — новкъосташа Ляховен Рюминен.

Мухь тIебола «Прогресс-6» яха автоматически кема дIахеттад «Салют-6» яхача станце агрегатни отсеках йоалача дIахуттача маьженах.

Космически аппараташ вIашагIа гарга югачен вIашагIа хоттачен ерригача этапашка орбита тIарча комплекси экипажаца бувзам лоаттабелга, «Прогресс-6» яхача кема тIарен «Салют-6» яхача станце тIарен телеметрически хоамаш хьаийделга тешшаме Iалашдаьд Советски Союза территоре тIара бустамий пункташ а Дунен океана акваторе латта «Космонавт Юрий Гагарин», «Космонавт Георгий Добровольский», «Космонавт Павел Беляев», «Космонавт Владислав Волков», «Космонавт Владимир Комаров», «Боровичи», «Невель», «Кегостров», «Чажма» яхача СССР Iилмай Академе Iилма-тохкама кемаш а юкъе доагIача лаьтти тIарча командно - бустамий комплекса средстваша.

Телеметрически хоамаша а экипажа докладаша а хьахьокхачох, «Салют-6» яхача станце тIарча, «Салют-32» яхача кема тIарча, мухь кхухьача «Прогресс-6» яхача кема тIарча системаша болх боаррамагIа бу.

Космонавташ Ляхов Владимири Рюмин Валерийн дикача хьал тIа ба.

ТIехьадусилга дIадоаккхаргда

МагIалбикерча кердача совхозашта юкъе эгтара хьалха вIашагIъелла а массарел хьалха комсаш лелаелга дIадолидаь а я «Малгобекский» совхоз. 400 гектара тIа я къоначча боахаме комсаш. Царех 250 гектар укх шера хьувкъам дургболаш я. ДIаегIа цхелагIа — алхлагIа шу долаш а уж. Царех я тха бригадо лелаеш йола 77 гектар.

Белгалдаккха деза цхьаькха а. ДIадахача шера хьувкъам бала безаш яр совхозера дукхагIйола комсаш. Цхьабакъди, боахама вIаштIехьдалазар планагIа лаьрхIа хинна комсаш чуэца а уж пачхахьалкхена дIаяла а. Цул керттера бахьан дар лерттIа царна Iунал де де вах ца тоъар.

Из кховчамбоацар кхы ца хилийта лаьрхIад совхозо. Укх шера из тхоай вIаштIехьдаргда аьнна а хет сона. ХIана аьлча, эгтара низкъалагIа дола бIаьстан балхаш хьалхерча шерашкарчул дукха дикагIа ду.

Комсаш лелаеча къаьста дукха балхаш да бIаьсти кулг-кара деш чакхдаха дезаш. Иштта, лаьттана кIалхара хьамукъаьлхачул тIехьагIа царех хIаранега хьож, гурахьа вIаштIехьа доалаш йиса комсаш кIа шалера тоас, аьнксаьргех хIара комсий кIотарг тIа толалехьа хьалъехьа еза. Нормах цхьан гектара тIа 3200 кIотарг хилча, кхетаде хала дац бе безар мел дукха болх ба. Уж деррига балхаш ханнахьа чакхдаьхад тха бригаде укх шера.

Из вIаштIехьдаьннад комсаш лелаерий къахьегам кердача тайпара, хозрасчета ларда тIа вIашагIбоалар. Комсаш лелаелга пайдане гIулакх хилар наха шоаш кхетадар бахьан долаш. Совхозаца къахьегама договор а оттадеш, къаьст-къаьстача болхлошка дIасвай оаха бригадера ерригача комсаш, бIаьстан балхаш дIадолалу за хьатIакхоачашехьа. Хьалхехьа совхоза специалисташа отта а даь, царех хIаранега дIаденнад технологически карта. Цу тIа белгалдаьхад бIаьсти яьлча денз гуррала комсаш лелераша де деза балхаш, уж чакхдахара ханаш, хIара балхах доагIа алапи.

Цул согIа болхлочон совхоа директорон кулгаш а наьль чIоагIдаьча договора тIа белгалдаьккхад ханнахьеи тIехдиеи артIимара болх чакхбаьккхача комсаш лелаечоа ше даьккхача алапел согIа 20 процент премешка йоагIалга, ялтийца а доаькъарца а новкъостая деза. Йоацаш бараштa бешамаш дулга.

Лоацца аьлча, кулг-кара де мел деза балхаш а деш хьувкъам луча комсий цхьа гектар лелайча, болхлочоа 514 сом алапи хул. Совхозо деш дола кхмдола новкъостал доацаш. Тха бригаде меттел, совхоза вокх бригадашка а дукха ба укх шера договорагIа лелае 5—10 гектар комсаш дIайиь болхлой. ХIаналехьа иштта дIаеннай совхозо 200 гаргача гектара тIара комсаш. Кхы а керда нах договорагIа комсаш дIаэца хьаухаш ба.

ЦIагIа ши болхло хилча, мукъача хана кIезиг-дукха бераша новкъостал а деш, 10 гектар комсаш лелае йиза я. Цхьан аьнни Iа уж лелайча, кIезигагIа хилча а, пхи эзар сом алапи хул. Дуккха моттигаш а цIа а дита, дезалах а къаьста гаьна договорагIа уха нах из ахча ца доаккхаш цIаьхаш. Душца а хьашт дац. Iуйрийна балха дIа а водаш, сарраьа хьа цIагIа дезала юкъе чу а воагIаш доаккха алапи мел доккха беркат да. Совхозой транспортаца балха дIа а бут, сарахьа юха цIа а боалабу комсаш лелаераш.

Кердача тайпара комсаш лелаелга дIадоладаьр тха болхло Ярыжева Лемка я. Совхоз вIашагIъеллача дензa комсий бригаде болх беш хиннай из. Ший къахьегам гуш хилча дикагIа хеташ, соахца цо, шийга дIа а ийца, кхо гектар комсаш лелаяьй. Керда культура лелаяра говзал дика карарзаьлча цо укх шера лелергйолаш ялх гектар ийцай.

Цунгара хьокхам а эцад доал де комсаш дIайийцай бригадерча болхлоша: Берсанова Айзас ялх гектар, Устилыгова Iайшета — 8. Иштта, бIаьсти йоалаше а шоашта комсаш дIа а ийца укх шера болх вIабелабьярех ба Цороев Хизар, Картоев Ахьмад, Цороева Хьаннфа, Берсанова Гукъет, кхыбараш.

Шоай дезалаша новкъостал а деш, массаре кхьагIа чакхдаькхар цар комсий плантацешкара эгтара хьалхара балхаш. ХIанз цар дIадоладаьд керда тIайобаш йола ца эша тIехьоргаш дIайоахилга, мугIараша оасар делга.

Болх барга хьежжа дa алапеш а. Ши саг хинна Цороева Хьаннфай цIагIара 10 гектар комсаш лелаеш. Март бетта цар шинне 876 сом алапи даьккхад. Шийдезалца 10,5 гектар лелаеча Картоев Ахьмада март беттара алапи 710 сом хилар. ХIаране ялх гектар лелаеш болча Ярыжева Лемкаси Берснигова Айзаси цу бетта хIаране 405 сом ахча даьккхад. Иштта дика алапеш даьхад кхыболча комсаш лелаераша а.

Доккхий алапеш доахилга дIахайначул тIехьагIа дукха болхлой тIаахь болабелар совхозе. Цо къаьгга гойт кердача тайпара комсаш лелаяра гIулакх дика дIадоладенилга, городе а юрташка а бахача наха комсашцара болх шоашта а пачхахьалкхена а пайдане хилар кхетадаьлга.

Комсаш лелаерашта новкъостал деш дукха балхаш чакхдоах Цечоев Юнвана кулгалдеча бригада механизатораша. Соахцарчул дукха а дикагIа чакхдаьхад цар комсаш Iай дIанъеилга, хинначара хьамукъаьлйоахилга. Из бехктохкаме болх чакхбоаккхача хьинаре дакъа лоацаш хилар гоалагIбола трактористаш Бельтоев Iаддал-МутIалип, Медов Назир, Энгиноев Сулим, Богатырев Мухтар, кхыбараш. ХIанз комсий мугIараштa юкъе хьалхара культивацеш еши комсашта молхаш тохаши ба механизатораш.

ХIара гектара тIара 30 центнер йолаш комсаш чуэца социалистически декхар тIа я ийца, хьинар ца кходеш къахьегаш ба бригадера комсаш лелераш. ХIаьта шера планагIа йоагIа комсаш чуэцеи соахца тIадиса декхар дIадалеш а лаьрхIад оаха.

М. ЦОРОЕВ,
«Малгобекский» совхоза комсаш лелаеча бригада бригадир.

ПЯТИЛЕТКАЙ ЛАГIАШ

Шовзткъе итт шу дьаьннад хьалхара пхе шера плаи тIайийца. «СССР халкъа боахам дегIабоалабара хьалхарча пхе шера плана 50 шу далара» болча КПСС ЦК сацамо къайта хьахьокх социалистически пятилеткай сийлен лоархIамн. Цара айхха бувзам болаш да общественни дегIаахара дерригача доакъошка даьха доккхий толамаш.

«Вай петилетнаех хIараяр — Даьхен исторе чухь лоархIаме веза, — аьннад вон. Л. И. Брежнева. — Царех хIарачох доакк шиъ ханара кхы юхе хила йиш йоаца гIулакхаш, хIаьта хIараяр халкъа дегашка даим яхаргйолаш я. Цу цхьана хана уж вIашагIъяхха йиш йолаш яц.

Социализми коммунизми бахьан вай хадаьо турпале хьегача къинах дувцача сийлахь-доккхача цхьан книжка башха дика кортош да уж».

ДIадахача ах бIаь шера кхоъ орден лелаеча Нохч-ГIалгIай АССР къахьегамхоша Коммунистически парте кулгал а деш социалистически боахам хьалбеча дерригача доакъошка Iалашмате доккхий толамаш даьхад.

Республике хьалхё йоккха социалистически индустри механизированни юрта боахам, доккхий хувцамаш хиниад культура, Iилма, унахцIено лораелга дегIадоаладеча, бахача паьха хьал-торо айеча.

Укх локе доаладеча баьдараша хьаьтга хьегойт уж.

ИНДУСТРЕ БОЛАР

Пятилетнагара пятилетката дегIаяхай республика промышленни потенциал. Цун лард я еза-йоккха индустри — энергетически, мехкдаьтта, химически, машиностроени, гIишлой индустри.

Пятилетка шерашка промышленни производство 27-аза дегIаенай, хIара шин шера промышленни потенциал шоазза дукхагIа хиниалга да ма.

ХIана промышленно-производственни нерттера фондаш 1,7 млрд. сома маьха я. 1928 шера (1926/1927 шш. маьхех) 25 млн. сома хиннача.

1928 шера республике еррига а 37 млн. кет/сахьат электроэнерги йоаккхаш хиннача хIанз 3 млрд. кет/сахьат, е 79-аза дукхагIа йоаккх.

Хьалхара пятилетка йолалуш хIанзарча Нохч-ГIалгIайчен лаьтто 118 млн. кубометр газ йоаккхар, хIаьта 1978 шера 2,6 млрд. кубометр, е 22-аза дукхагIа хилкхар.

ДIаяхача хана республике хьахинай промышленноста керда отраслеш — мехкдаьттаца йоагIа газ чанхйоаха, электротехнически, приборостроени, яйгачен кхачани промышленноста лаьрхIа машиностроени, радиотехнически, медицински, цементни, аьшкбетонни хIамайн конструкцейн, трикотажни, шекара, кхыяраш.

Хьалхара пятилетка дIайолалуш республике машиностроенен металлообработкан 4 предприяти мара яцар (1926/1927 шш. маьхех) 657 эзар сома продукци арахецаш. хIаьта хIанз 27 предприяти я 182 млн. сома маьха продукци арахецаш.

Геттар кIаэнга яр продукци ассортимент. хIанз заводашкен фабрикашкен 1300 совгIа тайпа продукци ерахец.

Пятилеткай шерашка промышленностера болхлой 6-аза дукхагIа хиниаб, оалан тIара хувцаенай цар профессиональни состав. Хьахиннай керда аппаратчикаш, оператора, автоматикаш, приборий наладчикаш, кхыйола профессеш.

Нагахьа санна хьалха заводашкен фабрикашкен балхаш дукхагIча даькъе кулга ра деш хиннадале, хIанз предприятешка я поточни механизированни автоматизированни линеш, автоматаш, лакха оксарле йола машинаш оборудовании.

ЮРТА БОАХАМ АЙБАЛАР

Пятилеткай шерарка оалагара хийцаб юрта боахам, экономика из даьга дика дегIаденех механизировании да.

30-ча шерашка хьайир хIш ду юргбахани производстваьа концентрации специализации еш. ВIашагIдехкад бьыдадараш, сом. комплексаш лелаю доккхий боахамаш, хьалъеш а болх беш а хьайбаш леладу комплексаш.

ГIИШЛОШ ХЬАЛЬЯР

ДIадаха 50 шера республике хьалдаьд дукха гIишлош. Капитальни вложенеш эгара хьалха хьоналай езайоккха индустри дегIайоалаярга.

Цу хан-юкъа хьалдай шовзткъе итт гаргга йоккха предприятий, вешта аьлча, хIара шера болх бе йолалйтай цхьа йоккха завод е фабрика. Царех эгаро йоккхагIа яраш Грозненски химически завод, Анисимова цIерагIа йола Новогрозненски мехкдаьтта чаккхдоаха завод, Грозненски тая чагкйоаза завод, «Пищемаш»,

Пропагандиста долча гIонна

колхозаш совхозаш. Уж тIа-тIа дукхагIа Iалашъю техникица, айсиай лаьтта леладара культура, хьш дехка лаьттаж, сомий, хомсий бешамаш дукхагIа хиннай.

1928 шера 297 эзар гектар хиннача 1978 шера 458 эзар гектар яр хIамаш дIаюв лаьтташ, е 1,5-аза дукхагIа. Пятилетка хьалхарта шерашка юкъера лаьрхIача республике 220—230 эзар тонн ялат доаккхаш хиннадале тIеххьарча шерашка 630 эзар тоннага кхаьчед, е 2,3-аза дукхагIа.

Хьалхара пятилетка дIайолалуш 1 гектара тIара доаккха ялат 9 центнер дар, хIаьта 1976—1978 шерашка 22 центнер, е 2,5-аза дукхагIа хилар.

Массехк эзар мара ца хиннача 136 эзар гектар да хIанз хиш дехна лаьтташ.

Дикка дегIабенаб хьайбей боахам. 1928 шера 22 эзар хьакха яр, хIанз 190 эзар я, е 9-аза дукхагIа, 462 эзар хиннача 1978 шера 760 эзар устагIа бар, е 1,7-аза дукхагIа. Дукха дукхагIа доак хIана дулх, шура, тха, фуаш. 1926 шера юрта боахаме массехк трактор мара яцар, электрически энергех пайда эцадар, кхашкех хьайбай боахамех кулг-мара дора хала балхаш.

ХIанз юрта боахаме болх беш 8 эзаргел совгIа трактор, 1,3 эзар ялаташ чуяга комбайн, 5 эзаргел совгIа автомашина я. Колхозийи совхозийи нерттера производственни фондаш 752 млн. сом я, е юкъера лаьрхIача цхьан боахаме 4,3 млн. сом.

Юрта боахама электрификаци яь яьннай, 1978 шера колхозашех совхозашен 157 млн. кет/сахьат электроэнергех пайда ийцаб. ТIа-тIа дукхагIа хул юрта боахама еш йола капитальни вложенеш. Хьалъеш я производственни объекташ, каналаш, культурни бытен гIирсаш. Нагахьа санна ворхIлагIча пятилетке юрта боахама яь капитальни вложенеш 184 млн. сом, бархIлагIча — 303 млн. сом, иIслагIча — 431 млн. сом хиннале иттлагIча пятилетка кхаь шера 324 млн. сом хилар.

Республике доккхий бал- цементни, ГI. Ахриева цIерагIа йола «Электроинструмент» заводаш, Назрановски трикотажни фабрика, «Электроприбор» завод, кхы дукхаараш.

Хьалхарча пятилетке (1928 1932 шераш) республика халкъа боахама дерригача доакъошка 37 млн. сом капвложенеш дIаяхийта хиннале 1978 шера 388 млн. сомага кхаьчар уж, е дерригача хьалхарча пятилетке чухь 10-аза дукхагIа.

Пятилеткай шерашка республика дегIайоалаярга дIадахийтад 6 млрд. сом.

1940 шера нерттера фондаш 25 млн. сом юкъейоалаяь хиннале, хIанз уж хIара шера 300 млн. сомал дукхагIа я. 1940 шерагара 1978 шерага кхаччалца республике юкъейоалаяь нерттера фондаш 5 млрд. сом гаргга я.

Нах чубаха цIенош хьалдар дика гу тор. Грозне масал тIа. 1929 шера 1 январе Грозне жилфонд ах миллион кв. метрал кIезига дукхагIа мара яцар, хIанз — 5 млн. кв. метр. Лоацца аьлча 50 шера 1928 шера хинна Грозный санна 10 город хьахиннай.

КУЛЬТУРА ДЕГIАЯР

Хьалхарча пятилетка шера лиикъ хьабийллар культурни революци яра.

1927/1928 дешара шу долалуш республике 239 юкъардешара школа яр, царца кхьанцара 212 ворхIшера дешара — 21, юкъера — 5, кхыяраш — 1. ХIанз республике 495 юкъардешара школа я, царца юкхьанцара — 28, бархIшера дешара — 103, кхыяраш — 9. Нагахьа санна хьалхара пятилетка йолалуш дерригача школашка дешаш 35,6 эзар дешархо хиннавале хIанз 262 эзар ва, е 7-аза дукхагIа. Цу хан-юкъа 1974 хиннача 12960-вета кхаьчаб хьехархой.

1927/1928 дешара шу долалуш республике яр эзар гаргга саг деша вагIаш 4 юкъера лаьрхIа дешара заведени. ХIанз — 15 эзар саг дешаш в волаш 12 юкъера лаьрхIа дешара заведени. 1940 шера денз республике яха йолайр профессионально-техническ училищаш. ХIара шера цар кийчау 11 эзар къона болхло.

Республика халкъа боахама дерригача доакъошка хьалхара пятилетка йолалуш болх беш вар [illegible] гаргга лакхера дешар долча специалист, хIанз уж 31 эзар ва, хIаьта лаккерен, инженерен, лаьрхIам дешар дийша берригаш а 71,4 эзар ва.

Пятилетка шерашка 73-нетара 475-нета кхаьчай библиотекаш, книжкаш 11 эзарнетара 6 миллионага кхаьчад, клубни учреждении — 70-нетара 403-нета.

1928 шера аьла театр мара дацар, хIанз уж кхоъ да, делан да цирк, филармони.

ХIанз городашкен юрташкен 358 киноустановка я.

Республике къамий меттаза арадуьа книжкаш, альманахаш, газеташ.

САГА МОГАШАЛА ХОАКХО ЯР

1940 шерача нийсдича нах боалга 2-азавел дукхагIа кIезигденнад республике, хIаьта баха нах цаIазаи ахазе дукхагIа хиннаб.

ХIанз унахцIено лораяра учреждениена 11,2 эзар меттиг ба. 1940 шера 2348 хиннача, 1928 шера 20 хиннача городашкен юрташкен 81 дарбан учреждени, 90 хиннача 160 амбулаторно-поликлинически учреждени я. Берах болча кхалнаха лаьрхIа бераш дарен фельдшерски меттеш 1940 шера хинначул 2,2-аза дукхагIа да. Къаьстта дукхагIа да уж юрташка.

Республике бахача наха гIулакхаш деш 2,8 эзар лори 8 эзар кхечара медицински персонал я.

Еррига ведомстваш берий бешамашкен деллешкен лелаеш 33 эзар гаргга бер да. Нахал вай мехка паччахьалкхено хьаллоацаш да. Болх беча берригача кхалнаха мах а телаш биъ беттага кхоачаш отпускаш тел берах хилча, цул совгIа кхаасага безам хуле алапи а доацаш кхы тIа а отпуск лу бера шу даллалца.

МАССАДОА ХIАМА ХАЛКЪА ХЬАЛ АЙДАРА

Къахьегамхой хьал-торо айяр Коммунистически партен Советски пачхьалкхен экономически политика доархIамегIа дола декхар да.

1940 шерача нийсдича болх беш волча цхьан сага сех лаьрхIача болхлойн гIуллакхерта наьхен реальни доходаш — 4-аза, колхозхой — 7-аза дукхагIа хинеай. 1978 шера болхлойн гIуллакхерча наьхен бетта юкъера алапи 137 сом хилар, 1960 шерача нийсдича 2,2-аза дукхагIа.

Халкъа боахама нерттерча доакъошка кхы а доккхагIа да из: промышленносте 147 сом, буруь дешта — 222 сом, гIишлош еча — 172 сом.

Ахчан доходаш дукхагIа ме хул наха дукхагIа ийду промышленни кхачани товараш. 1940 шерача нийсдича республикера товарооборот 13-аза дегIаенай.

Дикагl тIеттьа тоалуш доагIа советски наьха эхара хьал. ДукхагIа хьалду дерригa вахара хьалаш дола цIенош. Вай мехка квартирах лу мах дуне тIа аггара кIеанагIа а ба. деала бюджете тхи процент гаргга мара а бац.

Политически экономически дешара итогови занятешкара

КОРТА БОЛА КЪАМАЬЛ

БIарчача шера «КПСС идеологически балха лоархIаме дешош» яха проблема Iомаеш хилар «Автоспецоборудование» яхача опытно-экспериментальни завода управлене балхалоех латта семинарски группа.

ДIадахача оршотдийнахьа итогови занятеш чакхьаьлар укхаза. Керттера доклад йир пропагандиста, завода керттерча экономиста Вахтин Василий Дмитриевича. Буххдаш еш йола из тIеххьара занятеа цун доклад а хетаьлар «КПСС идеологически лоархIаме дешош» яха вон. Л. И. Брежнева книжка — «марксизма-ленинизма тIеххьаленна, Iилман коммунизма теорена, коммунизм хьалъяра практикала цкъедица доккха даьха» яхача темена. Докладчика ходам болаш дийцар цу книжка лоархIамах, цу тIара рекомендацеш хIара къахьегама коллективе кхетама болх вIаштIехьбоаккхаш болча идеологически бIухошта чIоагIа пайдане хиларах. Цу даькъе дукха дика хIамаш яла доагIа, аьлар цо, дерригача пятилетка а 1979 шера а планаши социалистически декхараш кхочушделга идеологически Iалашдара укх тIеххьарча хана кхы а бериатегIа, хьиварстIа къахьегамхошта коммунистически кхетам балара йола тайп-тайпара мероприятеш чакхйоахилга Iалашдеча вай партийни, профсоюзни, комсомольски организацеех. Наьха хьааар айдаларца, общественни балха юкъе цар лоаца даьха доккхагIа хиларца, политически а экономически а дешар Iомадаро вахаре, балла тIа хьалхашна уйтта декхараш кхочашдара царна гIо деш хиларца. ХIаьта керттердар организаторски болх айхха кхетам балара гIулакхаца вIаши тарбеш лелабарца а из комплексни хьисапе белга Iалашдарца а дувза доагIа хьалха тIеххьаьсаш хинна завода коллектив хIанз хьалха латтачарна юкъе чIоагIъенна дIаэттала. Хьалхарча биъ бетта белга итогех цунна хьошаьлй КПСС Ленински райкоме, райисполкома наргре хара тела ЦIе байрах.

Шиъ къамаьл укх деношка доабьяьнача КПСС ЦК «Идеологически, политико-кхетама болх дIахо тоабарах» яхача сацамца дувзаш а цун керттера положенеш йоашхаш а дир вон. Вахтина. ХIаьта из лоархIаме документ берригa политико-массови болх тоабара дIахо йодача хана вай де дезарий программа а хилга дIаотта деза, аьлар цо.

Доклад аьнначул тIехьагIа шоаш кийчъяь рефераташ сидаш е тIатохараш деш къамаьлаш дир занятешка хинача ладувгIараша. Царна юкъе къаьстта белгалдаьнна доагIа парте кадрови политика дола деш доашхаш хиннача ладувгIархочо, завода кадрай отдела начальнике Савин Александр Ивановича, идеологически болх комплексни хьисапе бе безаш хиларах лаьца инженера-планови Харатонова Лидия Александровнас даь къамаьлаш.

Иштта, гулбеннарий безам тIаоэаш дир граждански обороне дешашта волча инженера Росляков Василий Васильевича дийцар а. МоллагIа гIулакх вIаштIехьдоаккхача, цу даькъе кхетам балара мероприятеш чакхйоаккхача а, коммунисташ шоашкара дика хьокхам гойташ хилар, шоашта тIаддаха гIулакх бехктокхаме кхеташ кхоачашдеш хилар болх тоабара эккхаш дергдоацар да, аьлар цо. ХIаьта цу тайпара хьал коллективе этта дале, дика морально-политически атмосфера цига хьахиннилга, хIаьта партийни организацеши кулгалдара лоархIам бизза кхоачашбелга ха мара дезац. Хьашартда вай, аьлар цо, байнача бетта хинна коммунистически субботник. Цу гIулакха хьалхе а йоагIаш йола йоакхо еш хилар завода партийни, профсоюзни, комсомольски организацеш. Цудухьа къахьегамхоша, уж цу гIулакха оарцагIбоалаш хиннача коммунисташа, комсомольцаша цу дезача дийнахьа шоашкара маьхера инициатива гойтар бахьан долаш тIайнача социалистически декхарех 25 эзар сома маьха продукци яла лаьрхIача метте, 31 эзар сомал тIех елар. Нов. Рослякова белгалдаьккхар, коллективе беш бола кхетама болх кхы а лакхагIча боарае тIа боаккхаш айбара «Идеологически, политико-кхетама болх дIахо тоабарах» бола КПСС ЦК сацам Iалашмате боккхача лоархIаме болга, из дара эша наьъкъаш а цу даькъе доле кхоачамбоацараш а цу тIа къахьега хьахьекха долга.

Иштта корта бола къамаьл хилар берригa ладувгIараш тIаблаш, цар массане а даькъа лоацаш бIарчача шин сахьата хиннача цу занятe. ДукхагIболча ладувгIараша хьагойтар шоаш дешара програма дика кхетаяьлга, из вахарца ювза хоялга.

С. ШАВИЕВ.

СУРТА ТIА: завода семинарски группе итогови занятеш я.

И. ПЛИЕВА сурт.

ЦХЬАНА ГIУЛАКХАШ ЛЕЛАДУ СССР-ей МНР-ей ГИДРОМЕТЕОРОЛОГАША

1935 шера Советски Союзой Монголей кулгаш яздьдар вошал долча мехка гидрометеорологически служба хьаярах йолча соглашенена. Цу хана денз цахаддаш хьадоагIаш да гидрометеорологе даьнье советско-монгольски оагIонаша цхьана гIулакхаш леладар. Шинна а оагIоно цхьана къахьегарагIа МНР вIашагIъелляй эзна пунктийн метеостанцейн шерра сеть, кийчъяьб квалифицировании синоптикаш, аэрологаш, зувраш. Хьалхарча аргIанна къестаду вошал долча мехка халкъа боахама эгара лоархIамегIа дола декхараш. Масала, гидрологаша чакхбаьккхаб Селенги яхача монгольски додача хий бассейна режим Iомаяра болх. Селенга а Онон а догIаш дийлхача хана хий Iаржара расчеташ яра метод оттаьй. Арадаккха кийчдьд МНР гидрометеорологически атлас — мехка эггара хьалхара цу тайпара йола издани.

Вай специалисташа новкъостал ду монгольски коллегашта промышленни центрашна эзна пункташ шерьяра, служба технически Iалашьяра. Масала хьисапе йоалле мегаргьа кастта болх бе йолалургйола атмосфера тIерча тIоашашта ракетни зондировании ю станци. ЛоархIаме даннеш кхоач вай мехка гIонца хьаьлча фен атмосфера, хини лаьттан тIаьи тIехе бIеххьлагра хьоакча лаборатоpе.

ТIеххьарча шерашка гучаьяннай СССР-ей МНР-ей гидрометеорологаша цхьана гIулакхаш леладара керда [illegible].

Павел ХОРОШИЛ,
АПН корреспондент.

ЯХЬЕ ХЬАЛХА ЛАТТ

«Грозэнерго» керттерчарех йолча шоллагIча теплоэлектроцентрала коллективо электроэнергии йоккхала энергии яккхарех на дIаяхьийтарех биъ бетта план тIеххиоачашьяьй, планал совгIа яьккхий 1,5 миллион киловатт-сахьат электроэнерги. Эксплуатационни служба хьинар кхо ца деш а ха в хьегаш, технологически режим цар нийса деларах вIаштIехьдаьнкад из къахьегама толам бахиха.

ЦхьоалагIча квартале Еррига союзни социалистически яхье даьчача толамий итогаш йича «Грозэнерго» районни энергетически управление коллективана елар СССР энергетикан электрификацея Министерства, отраслевой профсоюза ЦК шоллагIа моттиги ахчан премии. Из толам боаккхачй хьинаре даькъа лаьцад ТЭЦ-2 энергетикаша.

Х. СУРУДЖАНЦ.

Пятилетка хьалхалаттарех

БРИГАДИР

Яхас цкъа аьлар:

— Ферме болх бе безаш ба са.

— Могаргдий хьона? — хаьттар наьас.

— Могарда.

Иштта яхар Кадырова Яха Грозненски района «Ермоловски» совхозе Iаьсий леладе балха. Цига дукха ха ялаеьна из дIайийцар Ленински комсомола мугIарашка. Цу гIулакхо кхы а низ белар къонача хьайбаш леладечоа. Яхас кхетадир хIанз цуккхьаяа шиъ балха моп делча ше ца йоалнага, еррига ферма болх тоабеча ше даькъа лаца дезилга. Цо ферма коллективана дувзар зоотехника дIадехар мишта кхоачашде деза, хьайбай продуктивность алсамъяьккхара фу дича баккъахьа да.

ДIанхар шераш, байаар болх, коллектив. Цу хана денз хьалхедьад бIаьш Iаьсий, доахан. Яхас ше ферме болх беча шерашка 2300 совгIа Iаса хьалхедьад. Цо низ ца кхобеш хьинаре баь болх «Знак Почета» яха орден а еша белгалбаьккхаб.

Цаьа нийсдевна хIана дуьц Яхас. Цо болх беча бригадана хьаенна доахана керда группа Галишаева Дешес лелаергболаш чIоагIдир. Шийга дIаенначa группага ео хьокхар Деши, дIаьлчачунна ладувгIацар. гIалаташ дуьлийтар. Шийга бакъалар дIааьлча эгIаз я еха аьлар:

— Хьайга уж доахан дIа а яйце, Iайха дергдар хьахоняал.

— Хьокхаргда, — аьлар комсомолкас. Хьайбашта доагIа гIулакх дича хьалхагIа ауш хилачул шоаза дукхагIа шура тала даьлар доахан.

...Совхоза ши ферма яр. Царна юкъе оттача яхьах къовсам потъюлар Яхас болх беш йола коллектив. № 1 йола ферма дикалца юцца аьлар совхозе, районе. ХIаьта шоллагIъяр хIара шера тIекьаоссаш хьайоагIар. Цо ше тIайийца декхараш меттел, план а кхоачашъяр. Алапеш кIезига яйдора, цудухьа укхазара нах а балхара каст-каста дIабуьлар. ХIана лед № 2 йолча ферма болх иштта дезала? Цу гIулакха уйла еш бар совхоза кулгалхой. Партийни бюро заседани хилар из дош дувцаш. Коммунисташа аьлар Я. Кадырова ферманa керте оттайнча баккхахьа я аьннa.

— Доиркаx бригадир е? Могаргдий-хьогI цунна из болх бе? — шеибаьлар кхьабараш.

— Шун сайх бенна тешам боa ца бара сайга могар дерга из, — аьлар цу хана Яхас.

Бакъда, из атта болх бацар. Са хилалехьа хьа а гIетта № 2 йола ферма уллача кхьча юрта аха езар цун хIанз. Иштта из дале а, массарел хьалха балха ухар. План кхоачашъяра шийна могар дора. ВIаштIехьдаьккхар доахана йогIаш йола рационе дIатеала, хIаьта муж мел беза а бар.

Къона бригадир дагаюлар опыт йолча хьайбаш леладераша, пайда а эцаш балха юкъесххувлар царна хоаш дар. Цун тешаме новкъостий хилар зоотехник Мусаев Ваха, доаркаш Д. Саипова, З. Гадаева, скотник Б. Сапарбиев, кхыбараш.

Хьайбаш лоладеранта юкъе социалистически яхь яьржар. ХIаране шин-шин декхараш тIайийцар. Декхараш тIадола плакат цIеча уголоке массанена гургдолаш хьалтехар. ХIара дешна баьча балха итоташ йора. Декада чакидаьлча, массана вIашагI а кхийте, балха анализ йора, де дезараш белгалдоахар. Хьалха латтарий опыт массанена дIайовзийтар.

...Совхха Кадырова керте латта коллектив № 1 йолча ферманa тIехь кхийна це Iеш. цул хьалха а аьлар. ХIара Iаттагара 2898 килограмм шура яьнкхар цар тIайийцача декхарех 2440 килограмм мара йоацача. Хьайоаккхача шурий мах а кIезигбелар. Цхьан центнера мах 20 сомн 40 кепиги ба, планагIа 21 сом болча.

Балха хьалха латташ, хьоклам телаш ба Саипова Дакигал, Усманова Асма, Мовсарова Малхат, кхыбараш. Цар хIара беттача Iаттагара 3142 — 3072 килограмм шура яьнкхай. Дукха лоагIа дац Е. Акаевас, Т. Дадаевас, З. Саидовас доаха хьонхамаш а. Доиркай тешаме гIончий ба бежа Iуй А. Дадаев, Б. Сапарбиев, тракторист В. Ковраев.

Пятилетка дийлагIча шера хьайбаш леладераша лакха социалистически декхараш тIайийцад, хIаьта уж кхоачашде шоашта могар деш хьа а боагIа. Дика Iаттагара даьхад хьайбаш. Квартальни план хIара Iаттагара 714 килограмм шура а йоаккхаш тIеххиовчашъяьй. ПаччахьалкхегIа йоалагIа лаьрхIа хиначул дукхагIа 151 тонн шура ехкай.

Хьайбай продукци дукхагIа яккхаран йоккхаран республике яьржа хиначa яхье хьалхарча квартале лакха хьокхамаш даьха коллектив КПСС обкомен, республика Министрий Советен, облсовпрофен, ВЛКСМ обкомен решенегIа республикански газетий Сийлен улга тIа дIаяздьй.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета депутата, Кадыровас кулгалду № 2 йола шурий ферма хIанз «Кулариевский» совхозах дIахийттай. Цу ферма коллектива опытах пайда эц Грозненски районерча дукхача хьайбаш леладераша.

Ц. ЯРАГИЕВ.

П. Ф. Кривонос

КИЕВ. Кривонос Петр Федоровича цIи вай мехка дика йовзаш я. Хьалхарча пятилетка шерашка из-мехка машиналаьгаа транспорте дьовлаьча, Кривоносовски болам бовлие, цIи тхьла хиннача социалистически яхье инициатор. П. Кривонос бригада нормал цхьан кхалок сагIеш шоаза сихагIа поездаш лалаеш хиннай.

Хьалха латта боалло депо слесарагара лараяьна машинистага Къулбехкан-Малхбузен машиналаькъа начальникага кхаьчанa болх бий чаккхьаьяьнна.

П. Ф. Кривонос — Украина компарте ЦК член, УССР Лакхехьарча Совета депутат, Социалистически Къахьегама Турпал.

СУРТАШ ТIА: 1). (аьрдехьара аьтехьа) Социалистически Къахьегама Турпал П. Ф. Кривонос, Киев-пассажирски локомотивни депон машинист-инструктор Социалистически Къахьегама Турпал Илларион Прокофьевич Ситников, 10-ча пятилетка ударникаш электровоза машинист Виктор Иванович Гузас, теплохода машинист Алексей Григорьевич Ниденко.

2). П. Ф. Кривонос цуьн шинарча шерашкахь (1935 ш.).

Ю. МАСЕНЖИКА суьрташ.

ТАСС фотохроника.

ДИКА ХОАМАШ

Грозненски локомотивни депо машиниста Лутанцакий Анатолий керте латтача бригадо дIайигар укх деношка нормал тIех 555 тонн мухь тIабола поезд. ХIаьта нормал 739 тонн дукхагIа мухь тIабола поезд Прохладне дIайигар машиниста Коржа Виктора кулгалдеча локомотивни бригадо. Царех хIара бригадо рейс еча хана кхойир 400—500 киловатт-сахьат электроэнерги.

Нормал дукхагIа моахьаш дIа-юха а хьош, дукха электроэнерги а кхоеш рейсаш йир машинисташ Починкин Николай, Садовниченко Николай, Грязный Олег, кхыбараш керте латтача бригадаша. Дукхьал мел хьалхарча массехк дийнахьа локомотивни бригадаша планал совгIа дIа-юха дихьа моахьаш 15 эзар совгIа тонн да.

* * *

Грозненски локомотивни депо автоматни цехе дIачувьаьлча эгара хьалха бIарг тIаотт хоза кийчдаьча хьокхамий улга, тайп-тайпарча стендашта, цехе хьалха латташ барий сурташта.

Цехе яьржача яхье хьалха латтараша чIоагIа йоакхо ю запасной оатхалех, материалех бизза пайда ийбарч. Кхом бара тIехьа цар къовсам лоаттабарах укх шера ремонтникаша эзар сома пайда баьб. Кхом бара тIехьа яьржача яхье хьалха латт къахьегама ветеранаш, кагирхой хьехамчаш Усов Виктор, Котов Федор. «Депо кулгаш дола мастер» яха сийлен цIи еннай царна.

* * *

Грозенерча станце дукха ба хIаналехьа пятилетка кхоачаш а яь, 1981 шера чотах къахьегаш бараш. Царех ба слесараш В. В. Анохин, А. А. Докшукаев, В. В. Соломин, токараш Н. И. Роберти, П. И. Мочалов, электросварщик Г. П. Шульга, промывальщикаш Н. Л. Лунев, И. А. Авторханов, А. М. Мусаев, Р. А. Кайсаров, Н. Г. Драков, кхы дукхабараш а.

* * *

Кхом баран хьурмат даран тIехьа Къилбаседа-Кавказа машиналаькъа локомотивни бригадаша йоаржаьча яхьах хьахиннараш дика да.

Яхье яьнача Къилбаседа-кавказа машиналаькъа локомотивни бригадаша даьхача толамашка укх деношка хьежар машиналаькъа кулгалхойи Дорпрофсожа президиуми. Электровозийи тепловозийи яхье котбаьннача дукхача машинисташтеи цар гIончаштеи ахчан премеш елар. Царна юкъе ба Гудермесски депора электровоза машинист Старчак Иван Гаврилович, цун гIонча Зюрин Алексей Григорьевич. Грозненски локомотивни депора тепловоза машинист, Грозненски горсовета депутат Потемкин Виктор Петрович, машиниста гIонча Буюков Николай Леонтьевич.

Г. АНОХОВ.

ИЗ НАХА ДИКА ХУРГДА

Коммунистически партен Советски правительствая хIара денна йоакхо ю къахьэгамхой вахара хьал цахаддаш лакхдара. Из къаьгта хьаьхьонх республика сберегательни кассашка дIадехка ахчаш денгара денга дукхагIа хулаш латташ хиларо. Алхха тIеххьарча хана шера-шера 30 — 35 миллион сом тIадетталу кассашка Iодехка ахчаш. Вай республике бахача наха 311 эзар саге уллаьду ахча сберегательни кассе, дерриге хьачуденнар 364 миллион сом да. Сберкассе ахча улладарах из хьачутеларашта йоал тел кхажийи (кхаж боагIа вкладаш яраита) процентийн хьисапе. Цхьай 1978 шера кхажийн процентийн хьисапе царна дIатIаяздаьд 7,5 миллион сом.

Бонкха лайда боал шоай Iайначa ахчах. 1966 шерарта 3 процент йолча Пачхьалкхен чурча кхаж боагIача заема облигацеш ийьяча бахача наха.

ИттлагIча пятилетке дIалхача хана бахача нахага ехна уж облигацеш 9 миллион сома маьхка я, хIаьта цу заемах кхаж бенарашта дIадениа ахча 3,3 миллион сом да.

Совдуьла ахча Iоадапа эттара эффективнегIа йолча формаех цаI я къахьэгамхошта предприятешкара, учрежденешкара, организацешкара, колхозашкара доагIача алапей, колхозхоша баьча балхах телача ахчаш, пенсей, кхыча ахчай дакъа кара хьа а ца эцаш сберегательни кассашкарча вкладий чоташ тIа дIатIалздайтар. Из дика да сберегательни кассашка ца а ухаш хоадамболлаш дола ахча Iоаде йиш хулаш хилар бахьан долаш.

Иштта ахча Iоадара де дезар да шин бухгалтере заявлени лулга. ТIаккха цо бетта-бетта заявлени тIа белгалдаь ахча сберегательни кассе дIачутергда. Ахча Iоадара из форма наха дика лоархIаш я. ДIалахача шера цу тайпара сберегательни кассашка хьачуккхьачар 42 миллион сом дар. Из пайдане да пачхьалкхена а, хIана аьлча, кара ахча хьачу а ца телаш вкладешта ена перечисленишна кIезигаю кораргча ахчан цара оборот, хIаьта долча, обращене дIалуэдараш а. Цхьабакъда, белгалдаьккха деза дукхача районашка — Шаьла, Урус-Мартана, Наьсаре, Грозненски, Ножай-Юрта, Советски — уж операцеш эсала лелаш хилар. Тоаба беза из форма геттара дика хиларах нах дIакхетабара къахьегама коллективашка бу болх.

Бахл нах къаьстта раьза болаш я хьашт долча хана ахча хьаэца йиш йола вкладаш. Уж вкладаш хьанйю сберкассашa йилла ха а йоцаш, иштта дIачуденна ахча дерригa цкъа а дийнна я моллагIча хана хьаэца йиш я.

Цкъаькха наха юкъе шерра даьржа вкладий тайпа да ха йилла ю вклад, из дIаэц ях бeттал кIезигагIа йоаццача хана. Цу тайпара йолча вклада йоал лакхагIа я — шера кхо процент.

Дукхача бахархоша техн ахча. Цу вкладех йола йоал кхаж баьа хьисапе лу вкладчика. Тиражаш шера шозза хул — апрелеи октябреи. 1000 чота юкъе 25 кхаж ба йиш я: цаI юкъера даьрхIача шхе дусача ахча 200 процента боаране, шинь — цхьацца 100 процент, шинь — шовзткъе итт-итт процент, 20 кхаж — тIаьа пхиь-пхиь процент.

Ахча сберкассе дIачудала йиш я из юха тIаэцара даькъерча хьалагIа а: масала, лакхера дешара заведени йистеньккхача, ахчан даь барайтта цу даьтла (вешта аьлча, кхийнечуэ тIехьагIа), иштта кхыдараш а вийсделча дIалуода аьнна. Из условаш вилад я. Доланда сберкассе ахча диллара цхьаькха дика тайпа а — текуще счета тIа ахча диллар. Цу тайпара ахча диллачул йиш я шие вIалла сберкассе дIачу а ца водаш ахчах пайда эца — цо моллагIча сага тIерагIа чек Iо а яиль дIаелча, цу чекаx ахча дIалургда. Юхадехха лца улладе, хоадамболлаш доза хьал оттадаь, текуще счете диллача ахчах йоал лу шера шин процента лоархIам болаш.

Шоаш дилла а бахача районера каст-каста дIа-юха ухаш тIерабуола безаш болча сберкассашка ахча уллача наха йолча гIойлемна, хIана хьожаш да миччахьара а ахча хьаэца йиш хулийта цаI дола сберегательни книжка юкъе доаладара дош. ЦаI долча сберегательни книжка тIа дIалладь ахча хьаэца а мерда ахча дIатIаяздайта а йиш я вай республикерча моллагIча шттеги сберегательни кассе.

Къахьегамхошта йоккха гIойле еш хIама да бахача наха хIама дохкаш а оцаш а вIаши кара луш ахча а доацаш расчеташ сага шерра юкъедоаладар. Квартирах, сердалонах, газах, берий садиках яслехи, газификацех, квартира ремонт ярах, даьча кхыча гIуланкхох йолча счетех доагIа ахча дIаделара сберегательни кассе вIалла наха а везац, укказа кховчам ба цуна из гIуланх тIадиллача, тIаккха цо, ахча Iодиллачо, оттальча хамна цун вклада тIара хьа а доаххаш цо яххара дIатIаяздергда дIадала деза ахча. Сберегательни кассе уллача ахчана тIера ший дIадала дезачоа перечислени е йиш я кхьарча поручених, хIаьта поручени оттае йиш я кварталa, шера, ерригача хана. Карара кара ахча а ца луш еча расчеташта йола бланкаш ерригача сберегательни кассашка йолаш я. Карара кара луш ахча а доацаш еча платежий боарам шератара шерага лаьхку республике, амма Ведена, Урус-Мартана, Надтеречни, Шелковской районашка уж операцеш юкъе кхуьлац.

Дахо дегIаьлхий республике йаьххача хана пайда эцаш долча товарех бахача наха торгови организацешца кара луш ахча а доацаш Гострудсберкасса расчетий чекашца еш йола расчеташ. СССР Пачхьалкхен банко, СССР торговле Министерства, Центросоюзо боччо енай тишапара нийдаьча 200 сомал лакхагIа мах болча моллагIча промышленни товарех, хьалхе а даьча заказех йоахка предметаш изделешн юкъе а йоаш, бахача наха расчеташ еш шерра массанахьа а чекаш юкъекхувла. 1978 шера бахача наха еннай 11 миллион сома расчетий чекаш. Амма промышленни товарий беррига боарамца нийсдича из геттара лоадамбоацаш сума я. Центральни сберегательни кассай торгови организацей кулгалхоша, шоай де дезаш долаш хьа, цу деш дисар фуд аьлча, чекашца расчеташ еш дола нерттера товар, хьалха а сайна, автомобилаш хилар. Геттара кIеанга ю чекашца расчеташ телевизорех, холодильникех, мебельни гарнитурех, пианинах, кхыча товарех. Тиканна яц расчетии чекех пайда эца йиш хилар хоттаж йола объявленеш. Кара телаш ахча доацаш еча расчетий боаром лакхбе а ахча юкъе дола оборот кIезигбе а гIерташ хила еза Госбанка учреждени а.

Сберегательни кассай балха лоархIаме участок а хинна дIаэттад болхлоштеи гIуллакххоштеи алапеш, колхозхошта баьча балхах тола ахчеи дIателар. ХIана йолаш йола алапеш, кхьарвал доацаш дехашна, участкашка, бригадашка дIалуш йолча порядках кхоачамбоацараш доаки. Алапеш дукхагIча даькъе балха хана дIателаш хиларца дувзаденна предприятешка организацешка хоадамболлаш бола экономически эшам хул. Йоккхийчен юкъерчен предприятешка алапи дIададалара штатий кассирен соагIа, дуккха производствени персоналах лаьтта общественни кассираш юкъеуха, цар шоай балха ха боарал соагIа царна кхы а мах а телаш.

Практико хьахьохк расчетий нердача порядко балха йоалга дIадоаккхаш къахьегама дисциплина чIоагIъеш, производстве къахьегамхоша леладеча гIулакхий культура лакхъеш хилар.

ХIана юкъе доаладеш латт болхлоштен гIулакххоштен алапи, хIаьта иштта колхозхошта баьча балхах тела ахча сберегательни кассашка гIолла тела. Республике эттара хьалкара барашца алапи дIателара нердача формага яьккхай Гудермесерча «Медикинструмент» завода коллектив. Цхьан шерач ах шерел сберегательни кассе 340 эзар сом ахча Iайнад завода болхлойи гIулакххойи.

Ахча дукхагIа хьачуоара, наха гIулакхаш денга тоадара эша хьал да сберегательни кассаш баьхахьарча тайпара дIанийсьяр, эсалчарна метта нерда помещенеш ялар, уж хIанзарча хабарча оборудованешца техникацеш Iалашъяр. Карарча пятилетнигIа нерда хьал а яьй йолаш хилкарех хьажа а яьй сберегательни кассашта помещенеш г. Грозне, Надтеречни, Наурски, Гудермесски, цхьайолча кхыча районашка. ХIаьта а цхьацдайолча горрайисполкомаша хоза терхаш тIабеххийтад сберегательни кассашта балха эша хьалаш Iалашдоре. ХIана а тIехьа эсалча, гоьтача помещенешка балхаш деш я Заводской (г. Грозный), Наьсарен, Надтеречни, Шелковской, кхыча районий центральни сберегательни кассаш.

Дукхача районашка сберегательни кассаш болх ца беш йола дукха ха я. ХIана аьлча, райисполкомаша гIо дац сберегательни кассай помещенешка текуще а капитальни а ремонт еш. Иштта, Урус-Мартана районе бахача наха чIоагIа эшаш йолча сберегательни кассе болх ца бу шу соагIа ха я. хIана аьлча, района бувзама увела помещенена капитальни ремонт тIеюа тIехьагIа цуна моттиг юраьяц цу помещене, хIаьта сберегательни касса болх юха болабере райисполкомо деш хIама дац.

Дийнг дар тхона уж проблемаш къоастае новкъосталдоре. хIаьта сберегательни кассай болхлоша шоай аргIана низ кхоберебац бахача наха дека гIулакхха культурей дикахи лакхъяра.

Р. ТЕМИРХАНОВА,
Гострудсберкассай Нохч-ГIалгIай республикански Управлене начальник.

Доазол дехьара

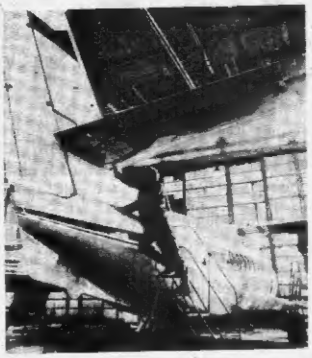

Социалистически Чехословаке авиационни промышленность «зIамига авиаци» оалаш йола, 50 соагIа долча мехкашка экспортагIа дIаухийташ йола машенаш ераз хецара специализаци яц я. Спортивно-тренировочни самолеташта, хIаьта иштта яйгача транспортни пассажирски машенашта а эттара дукхагIа заказаш дераш СЭВ мехкаш да, эттара хьалхарча даькъе Советски Союза а йолаш.

Городе Куновицерча ЛЕТ яхача заводе арахеда йоллаьй Л-410-УВП яха нердача модификацегIа йола самолет.

СУРТА ТIА: ЛЕТ яхача завода цехера Л-410-УВП [illegible].

ЧТК-ТАСС сурт.

АПН корреспонденташа хоамаш ду

«ВО ВАХИЛГА ДА ЕГИПТЕ?»

Каст Нали Талат Харби яхача шин урамана юкъера Каира торгови центр сарахьа рендамаша чIоагIа сийрдаьяьхе хул. Дукхача магазиний витринашка ара делача наьха теркан тIауэ дIачухьех. Амма торгови залашка наггахьа са марш хилац хIама эца вена. Дукха а дукхагIа болча египтяний торо яц лакха мехьлхаш долча магазинашкара хIамаш ийе. Ахархошта шайнаш мара дагIац дийнахьа сарралца баьча балхах, йоккхача предприяте болх беш волча квалифицированни болхлочо бетта 14—18 египетски фунт эц, университет яьхкараша — 30 фунт. ХIаьта цераш цIенъеча счетна мах шин фунт ба, маIача сага костюмна — 80—120 фунт.

ВIалла хилаза даргдоацца барекъаш эзара эттара хьалха дуача хIаманга додар а долаш дIа мел дола ахча кходе дезаш хул моллагIча къахьегамхочун дезал. Дукха, геттара дукха ба Египте дIайи биззалца дац хIама доацаш бола нах. Дукха а дукхагIа болча бахача мехка нестоа тIа шера цкъа мара хилац дулх. Египетски болхлочон ахархочон дилла а буаш бола кхача кхеш, сибаз, баьццавар чуделла чIаьпилг да. Кхыметтел из эсала кхача а ду тIехьа безлуш боагIа. Дукхьал кхейн дуган маьхаш шоззеи ахазеи лаккденнад цхьан шера. Ижал лаккденнад моллагIча дезала хIама эца а торо йоацача фуни, шурий маьхаш.

Официальни прогнозех соаххарчул соагIа 160—200 миллион египетски фунт дIалхийта езаргья египтяний уьх шера эттара хьалхе эшаш долча предметашна. Соцае йиш йоацаш йолча инфляцена хIама да низ а боацаш, Iалаю тешал ду чIоагIа хургдола маьхаш «практически оттаде йиш ца хилара», яхаш хаьхк теде гIерт египетски Iаьдалаш. Цу тайпара хIамаш дилла я язду правительства орган долча «Октобр» яхача журнала экономически статьяш тIа.

Буржуазни пресса из хула терхал ца де гIерт египетски къахьегамхошта тIаэтта хала хьалаш. «Во да Египтера вахар?» — хаттар ду каирски «Аль Мусавара». ХIаьта бIи ца тоссаш жоп а лу: «ВIалла во а дац». Ший геттаре хьаькъалера вывод бенъье гIерташ, цу тайпара аргументаш йоаладю журнало. 1978 шера Египте ехкай 2 миллион долара маьха итальянски кекс, 20 миллион—фордал дахьара йий, 9 миллион — къаьсттача сортагIа дола импортни дуга. Бакъда, уж ерригa продукташ ийераш, тIеххьарча маркех йола автомобилаш бос бола телевизораш, парижски дуфеш, тIеххьарча модах дола барзакъаш ийдераш алхха моттигера доккхий бохкашт дараш ба.

Маьхка езача хIамай импорт детIаухаш латташ хиларга хьежача, египетски хьалдарий гIулакхаш дика дех. Тара да. хьахьийрчача кхыча мехкашкарча кредиторий Iалаьмате доккхийча декхарашца цхьана иштта а хала дола египетски экономика хьал хьы а толхадеш бола торгови баланса массаьара дефицит Садата правительствана вIалла новкъа а ца хилара. Египтага уьаьрча арахьара декхараш 11,9 миллиард долларга кхаьчад. Малхбузен эксперташа дийча лоархIамех, ший экономика хIалак ца хилийтара кIезигагIа деле а 1982 шерага кхаччалца йоаза хана шер-шера 3,5 миллиард доллар долаш доазол дехьарбарий декхараш хьерчаде дезаш я АРЕ.

Из Iалаьмате доккха декхар кIезигдургхилара дала дог а дац. Садата геттара хьамсара хетача «йийллача наIарий» политико египетски экономика хIалкиa а тоадезар. Цу наькъа итог еш, «Аль Иктисади» яхача журнало белгалдоахар, кхыча мехкий капитал юкъеоахарах хьахиннар промышленностерек торговлерек могар бо кхаьаш. Эзараш йолча кагийча мастерской, юкъерча предприятей низ хилазар доазол дехьарча фирмашца конкуренци лоаттае. Даьхен экономика айра чIоагIа эшаш хиена средстваш, пайдай хьисапе шеррача тоаттолагIа кхыча мехкий монополей сейфашка чуяхар.

Амма Каире фанфараш хIана а екаен я. Египта гIулакхий дIахо тоадалар американски гIоица. Гаргарча Малхбоалена йолча нердача «Маршалла плана» перспективаца дуве хIанз. ХIанз шие долларaш сигалара чудаххарга хьежаш вагIаш, дуаца раьза вац Садат Вашингтоно деча гIох мехко мел мах бала безаргба. Берригаш а мичаб Египте мохк Гаргарча Малхбоаленера США хьашташ лораие оттабара раьза болаш.

Е. ВАСИЛЬЕВ,
АПН корр.

ЛОАРХIАМЕЧА ПРОБЛЕМЕХ ДОЛА ПАЙДАНЕ КЪАМАЬЛАШ

Праге чакхбаьлар Парламенташта юкъерча союза бIаьстан сессе болх. Дунен халкъашта юкъерча гIулакхашта лоархIаме дола актуальни деш комиссешна дика бернат а доалаш дийцар. Конференце болх толаме чакхбалара гIо дир цига латтача конструктивни атмосферо. Из конференце дакъа лоацаш мел хиначо, 73 мехкарча союза къамий группай векалаша баьъдеш дар.

Прагерча АПН корреспондента А. Чибисова дехьаргIа Парламенташта юкъерча союза бIаьстан сессе лелалах а цуй чакхьаларах а дуэц сессе балха юкъе дакъа лоацаш хиннараша.

М. Садек Моккадем (Тунис), Парламенташта юкъерча союза советен исполкомен председателa декхараш кхоачашдечо:

...Оаха геттара лакха мах бу прагски сессе. Чехословаки группо дег тIара тIаийцар берригa цига дакъа лоацаш хиннараш. Ерригача комиссей болх, къаьстта политически, чIоагIа беркате а пайдане а хIаьта Лаьттан тIа машар чIоагIбара гIо деш а хилар. Ден повестка тIа хиннa дешаш дуьцар ерригача дунен общественноста хьаштаншта эшшари дар. Аз бувцар ба эттара хьалха гера дIаданккхара комиссе болх, информаце проблемаш, берий хьалаш дуьцар. Къаьстта белгалдаккха безам ба са социалистически мехкий къамий группашна, хIанз традици а хинна дIаэттача тайпара, сессе балха юкъе, документий проекташ кийчъеча эттара хьинарегIа дакъа лаьца хилар. Цхьайолча проблемай дагайъерa хетараш вIашагIа кхеташ деце а, опытахи хетарехи цига вIашин дуьцарах пайда а баьлар хьехаме а хилар.

Пио-Карло Теренцио, Парламенташта юкъерча союза генеральни секретара:

— Комиссе балха итогий, сессе ший леламен результатийн лакха мах бе беза. Уххаза, Праге, Союза юкъе венна пхиь керда член. ХIанз Парламенташта юкъерча союзе 80 къаман группа я. Са белгалбенниха безам ба гера дIаданкшара, космически бокъон, бераштa кхетам балара, информацеш вIашин лоаттайра дешаех, кхыча лоархIамеча проблемаех йолча резолюцей проекташ уьтта а яь чIоагIъяра хьачутийнача комиссей болх. Резолюцеш чIоагIъе еза Каракасе хургйолча гуйран сессе. Цига дIачулургда Гаргарча Малхбоален проблемаех дола документ а.

Дукхача наха дакъа а лоацаш яйцар Парламенташта юкъерча союза Советe Аргентина, Бразиле, Уругвая, Чиле, Индонезе, Кение, Сингапура, Бахрейна парламентий членийн граждански бокъонаш лораяра проблема. Совето иштта дийцар Чиле чура хьалаш, хIаьта Пиночета режим во могаеш йола Куба делегаце оттаьь проект, массана раьза а волаш тIа а ийцар. Совето чIоагIдаьд чилийски проблемаха хетаяь даьрхIача комитета заседание елга, цига цуньца цхьана Аргентинера, Уругвайра. НикарагуарагIа кьалаш а дувцилга.

Бокха лоархIам болаш дерхI оаха Мадриде хила дезаш дола Европерча кхеребилена цхьана гIулакхаш леладараш йолча Совещане хоадам беш йолча актана кулгаш яздаьча мехкий вIашагIкхетар. Из документ чакхдоаккхача доагIаш дола дакъа лаца гIерташ, оаха тIанийцай уьх шера октябрь чакхбоалаш Женеве Европа гонахьарча гоп проблемаех йола симпозиум е аьнна решени.

Кхыметтел прагски сессе цхьайола итогаш йоелайнча а кхоачам болаш да уьх апрельски массели дийнахьа лоархIаме, хьинаре, беркате балхаш даь хилар дIагойта[illegible].

Иштван Дарваше, «Мадьяр Хирлап» яхача газета керттерча редактори, Венгерски Халкъа Республика Пачхьалкхен собране дунен халкъашта юкъерча гIуллакхашта йолча комиссе секретара:

— Парламенташта юкъерча союза балха юкъе дакъа лоацаш со вола 16 шу даьннад. Дукхаза хиннав со сессешка, тайп-тайпарча комиссешта кулгалдаьд. Къаьсткъаьстача сессешка хинна атмосфера, цар лелами даьри вIаши нийсдича къаьгга гу ерригевропейски совещане хоадам беча ахто мел беркате влияни яьй, тха союза балха. Тахан цига хьахиннай тIеххьарча хана дунен халкъашта юкъера хьал цхьадолчa даьхье чоалхане дийрзача а ца хувцалуш хьайоагIа гIулакхий, цIенача уйлай, вIаши ларцIара атмосфера. ХIанз латта хьал чоалхане хIама долаш я дац. Союзе берригней барт цаI а ба, хIаьта тха къоасамаш а хилац ира проблемаш къестаяра массаие а къоабалдеш дола наькъаш ирача дискуссешна а дехац ила даго вац со. Практически Парламенташта юкъерча союза балхаца дакъа лоацаш бола беррига парламентареш цун болх тоабе, из бернате бе гIерташ ба. ХIанзарча сессе атмосферана чIоагIа влияни даь цо болх баь моттиг социалистически Чехословаке столица хиларо.

М. Морис Оулата, деколонизацена йолча комитета председатела (Берег Слоновой Кости):

— Тха африкански кица да: «ТIом кийчбе йттагIа да, машар кийчбечул» аьхаш. Вай Праге гулденнад цу машара гIуллакха, Iотиъьама кIал латтача халкъий бокъонаш лораяра. Дунен тIарча дерригача мехкашта юкъе берт хулгеи цар цхьана гIуллакхаш леладелгеи Iалашдара. Ира дешаш дувцара а хоадамболлаш дола гIуллакхаш дара а вIашагIдеттадела деза вай. Из торо лу вайна Парламенташта юкъерча союзо. Цкъаза хало хул цхьайола проблемаш къестае, амма, тха Африке оалача тайпара, «Даьдолалуш мел долча хIамах дух хила деза». ХIаьта тхоай гIуллакха тIехьа тIехье дика хургхиларах, тхо Парламенташта юкъерча союзе чIоагIа те[illegible].

(АПН).

Азербайджански ССР. Астарински района лаьтта леладераш — республика йоккхагIйолча субтропически зонера мехка эттара хьалха баьцдаараш лоаттадеш бераш торгови сете кIай хабуц дIакхахьийта болабенна.

Азербайджана 50 шу дизара цIерагIча совхоза къахьегамхоша дош лу 17 эзар тонн хаьсбешамашкара продукци яккха, совхкарчул кхо эзар тонн дукхагIа. Ерригача бригадашкеи звеньяшкеи дика а цIена а хьункъам гIулацара йола яхь аьржай.

Баьцдаарий конвейер бизза болх бе йолаенай — самолеташца, машиненькъа эшелонашца, авторефрижераторашца хIара денна нерда баьцдараш потребителашта дIакхухьийт.

СУРТА ТIА: Астарински авторефрижераторна предприяте транспортникаш потребителашта баьцдараш ийца болх.

М. ЧУАНУРОВЕИ, А. ТАВАКАЛОВЕИ сурт.
ТАСС фотохроника.

Социалистически интеграци лелаш я

СОВЕТСКИ ГАЗ ДУКХАГIА ТЕЛ

Ухх шера январь бетта болх бе йолаенай 2750 километр вIаьхха Къулбехьен Уралагара Чехословакецарта СССР доазонга кхоачаш йола газопровод «Союз». Из гIишгазопровод хьалъяра гIулакха шийло тайпара хиннача хIамаех цаI дар цуна юкъе дакъа лоацаш Советски Союзал соагIа а пхиь европейски пачхьалкхе хилар — Болгари, Венгри, Польша, ГДР, Чехословаки. Цул соагIа, Оренбургера газоконденсат йоалла моттиг караерзача даькъа оборудовани кхыйолча материалашн эцаш финансировани даьча Румыне.

Карарча шера газопровод шера 28 миллиард кубически метр газа лоархIам болча проектни мощностага кхоачарга, цунах 15,5 миллиард кубически метр компенсаце хьисапе гIашло хьалъеча тахьа СССР хиннача партнераш та дургья.

1966 шера Европан Азе доазон тIа газоконденсат йоалла моттиг хьаелларо СССР йоккхагIа йолча доагара базанта юкъе ахийтар хьалха ялети петара цхара лаши хиларах мара йовзаш ца хинна Оренбургски область. Урал яхача доачча хин йистошкара башха шера еце в (юкъера лаьрхIача 20 километр) 130 километр вIаьхача моттиге давлени соа йоккха хиларагIа 1300—1800 метр кIоргачара шеххьалъяра уха газ дукха хIама ца эшаш шин триллиона лоархIаме йоал цига.

Цхьабакъда оренбургски доагор юххьанца из хьаданкхара а цунах пайда эцара а дикка новкъарло яь башхалонаш йолаш да: цунах ноача сероводород йоала. Из бахьан долаш турбаш сихха талхер. Цигара газ яккхара керда технологи кийчъе йийзар. Из декхар кхоачашдир оренбургски газа агрессивни овмалашта нейтрализаци яь ца Iеш, чакхйоаккхаш цунах сера, гелий, этилен, ацетилен, кхыйола маьке химически бийдал хьа а йоаккхаш.

1974 шера Оренбурга юххе болх бе йолаелар низ болча газ чакхйоахача заводa хьалхара аргIа, 1975 шера— шоллагIа, хIаьта 1978 шу чакхдоалаш —кхоьлагIа аргIа. Цо торо хилийтай сигала бесара доагор хьаданкхара чакхдаккхара шера 45 миллиард кубометрга кхоачаде.

Советски газ газопровод «Союз» хьаьттаь вIалехьа а кхыча магистралешка гIолла доазол дехьа ювлар. Цунах пайда эц Австре, Болгаре, Венгре, ГДР, Итале, Польше, Финлянде, Франце, ФРГ, Чехословаке. Цхьабакъда, цу тоатола лиммт уттаю трубопроводни система газ чакхъяккхара торою, хIана аьлча, уж хьалъярга дукха ахча, материалаш, къахьегам дIабахийта безаш хиларагIа. Йиш йий-те хIанззалца из гIулакх леладаьчул а шерагIча масштабех шоай энергетически ресурсаш алсамъяха безам барий цхьана вIашагIа тоха? Цу тайпара масал гойтад социалистически мехкаша.

1974 шера 21 июле Софие хиннача СЭВ ХХVIII сессе кулгаш лаьир Болгаре, Венгре, ГДР, Польша, Румыне, Советски Союза, Чехословаке правительствашта керте латтараша Оренбургски газоконденсат йоалла моттиг караерзаеча цхьана гIулакхаш леладарахи газопровод «Союз» хьалъярахи йолча соглашене. ХIаьта шоллагIча шера трассе хьаккхьачар вошал долча мехкашкара боагIа хьалхара болхлой. Цхьан хана трассе болх беш хулар СССР а СЭВ членаш долча кхыча мехкашкара а баьккха 15 эзар сага кхоачаш гIишлонхой.

1900 километр газопровод вIалхата шийна хьатIаийцар Советски Союзо, лине вож юхейтаза 850 километр Венгрена, Болгарена, ГДР, Польшана, Чехословакена йиийцар. Цунга хьежжа оттайир 2 миллиард сомал соагIа йоалаш хинна инвестицеш.

«Союзинтергаз» яхача Ерригсоюзни объединене начальника Степан Кондрата яхачох, дукхача нахах лаьттача интернациональни коллектива болх динача ритмагIа, цхьаькха а телха хIама ца нийслуш, доттагIлен атмосфере чакхбаьлар. Цо гIо дир технически оагIорахьара болх чоалхане болларехьа а газопровод йилла боагIача бесса IоIналц: цу чура газ 75 атмосфер давлени а болаш 1420 миллиметр диаметр болча турбашка гIолла лода.

Трасса юлаш Карпатски лоамаш, Волгоградски хий лоаттаду моттиг. Дони Днепри яха долха хиш саина йолча дуьхьаленех тIеххувла дийзар.

ГIишло хьалъеча дакъа лоацаш мел хиннача оагIонаша цхьана санна массане а белгалдоах СЭВ членаш долча мехкий энергетически потенциал совйоаккхача газопровод «Союз» боккхача лоархIаме хилар.

1965 шера 128 миллиард кубометр хинна хьайоаккха советски газ 1978 шера 372 миллиард кубометрага кхоачаш тIеххьарча шерашка тIаккхетар керттерча даькъе Тюменаца цхьана Оренбурго даь хIама да. Газ хьаяккхара алхха США мара яц СССР-ал хьалхе, хIаьта тем-пашка диллача вIалла конкуренте а вац.

Николай ХИТАЙЛЕНКО,
АПН комментатор.

Эксплуаташ чIоагIъяра, бахача наьха вахари хьал лохдара, демократически бокъонаштен паргIатонаштен доазонаш уттадара. 1974 шерарча апрельски революцена карагIдаьнна нертераш дIалахара тIаерзаьь йолча правительства халкъа духьала яьккхача политикана духьаларча къовсаме шоай мугIараш кхоттадеш ба партугальски къахьегамхой. Мехка чакхъювлача митингашкеи демонстрацешкеи цига дакъа лоацараш хьадла юхадетт реакце бIеха гIулакхаш, дIадех бокъонца йола демократически правительство хьэр[illegible].

СУРТА ТIА: дукхача наха дакъа а лоацаш Лиссабоне демонстраци йолча хана.

АДН — ТАСС сурт.

Сийлахь-бокхачу Даймехкан тlем тlа вай халкъо карагlдаьккхначу дечаллечу гlуллакха хетаъ советски кагирхой сийна Ерменсоюзни вакха даьттачу денош Назранерчу № 1 йолчу школера дешархой хилар Магlалбекера школьниканаш болчу хьошалгlа бахна.

Уж хилар № 4 йолчу школа-интерната музее. Уккхаза фусамдаьшна хьаьжанта гойтар Грознерчу мехкдаьттанан тlакхачу гlертанх хиннача феминстски гlаьрахоьна Магlалбика гонахьа вай эскархоша лоаттабаьча хьакхача кьоксаме шоай са дladеннача Дьакел кьоагех йола материалаш. Цул совгlа, хьаьший а фусамдей а бахна хилар 1942 шера гурахьа эггара лираьгlа тlом лаьттача моттигашка хьалха.

СУРТА ТlА: «Iаьсархой ба 327 йолча стрелкови дивизе бlухоша оттаьча обелиска хьокхаш.

Б. ЧЕРВИНИНА, сурт а текст а.

Сага Iамаеи

Дакаш Норильска улицашка

Приполярни полярни городашка бола нах боарам боацаш лийла йолча климатагех цхьа тайпара хlай бос бола дукхар долча лаьттагех баьннаб. Ахнан, лоацача беттана цхьа ха йоаних уккхаш малх чу ца бузаш. Цу хана чохь дегlайоагlа бун, гаьнашта гlа тох, лоашал тайп-тайпара бос бола ецаш. Баьъда, цу тайпара тамаш йола хlана дукхагlа бlаргаго йиш я города гонахьарча тундре. Хlаьта «бацц дара доттагlа» дlалатаргвий хьог! Къулбаседен городашка, нах баьача хьыйолча моттигашка? Вай мехка Iоаьнча опыта цу хаттара лу жоп уж дlалатергхилар баьъдаш да.

Норильска улицашта, мхоаткъа иттлагlча параллели чакхдаьннача шера гурахьа дlаегlар дlах эзар ивай кlотаргтундрера хьа а яьнча кхычахьа дlаегlача дlалатачерех цаl мара йоаца кlотарг. Укх шера аьхки баьцара оасо ескъарган норальскера шера улицаш.

Энтузиаст йола Лидия Фатова мерте латтача Воркутерча город баьццара оасаера йолча отдела бохлоша гlор дlаьлинача лаьтта дlадувш да цхьа тайпара дола 200.000 зиза. Баьъда, эггара дукхагlа зиза — 300.000 — хlара аьхний дlадув советски заполярье эггара йоккхагlча город-порте Мурманске.

Укхаза кlарцхала кlотаргех хьаьлча дийнахьа картаца хозъяь латтача Конституце майдан тlа дегlаух доних ензза дола ромашка, маргаритташ, логоткаш.

Кольхе уллача Черски яхача юрта бела цаж хlара шера мах боацаш озеленени эча балхаш деш хул. 1977 шера гlор дlаьлинача лаьтта цар дlайийноа 3600 совгlа гаи кlотарги, 1978 шера — кхы а 4100. Керттера йолча улицай дlоахахла лиственница егlай укхаза хlана Черске цlа дац полисадника гонахьа дак. кхьметтел Iаждекх а ца егlаш.

Заполярье, геттара шийлача хьалашка, энтузиасташ хlанзалца цу широташка ца хиная баьцовгlаш хьалкхев гlерт. Иштта, Кольски ахгlайрен къилбаседе уллача Никель яхача юртара оранжерее энзаш шеладеча Л. Варновас шийл цlен кора кlал Iажа га дlаегlай, Iай чеца, гlанашца, «лаь юьргlаца» дlакъувд цо из. Хlаьта Иван Карапухина, мехкдаьта буровой электросварщика, ямальски тундре долча хьалашка, полярни лоацача аьхки ара хьалхею комсий га. Баьъда, комсаш чуэца-и вlаштlехьдалац цун. Хlаьта а Къулбехьа ваьча Карапухина кенкаски «долма» дха даар нийчдеш дlадохийт комсий гlоаш.

Iилмахой тешаш ба дукха хьа ялалехьа субарктически а арктически а городий нарханшца дахка Iаждах, кlарпхал, корсамий таьнаш хургхиларах. Хlанзлехьа цу тайпара наркеш хьаьий Iай Цельсеx шоаткъа итт градусага кхачлаца шелал уттача Якутске. Гаьний хенашта цу тайпара йола шелал ихераме яц, баьъда, масса йолча хана дlа ца йоалаш латтача гlоро цар овлаш доадара кхерам ба. Цудухьа, таьнаш чlоагlлургйолаш, шелалах, тухах, минерализированни хих лораергйолаш, хьалхагlа дlайотl уж гlор яьча лаьттагех овлаштех юкъе фо даттаргдолаш лаьрхlа яьхача траншееша. Хейча сакъердаме да, цу тайпарча траншейшка дlаегlачарех 90 процент дlатега.

Якуте къулбехьарча районашка хlалолехьа хьаеш латт корсамаш хьалихею хьун питомник. Уж кьона корсамаш чlоагlа кхер гурахьа вlоаиг-дукха эттача шелалех е къилбаседе вlалла мхоачадоина а ца доалаш оттача ахкаш дез йlовхалах. Из бахьан долаш корсамаш дlаюв дийхха хенашта кlал, цар цайойташ хlалхара «боахаргья уж. Тlехьагlа дийххаш херх а хьекха дlайоахаргья, хlаьта миз бейна корсамаш шоаш дlахо дегlаухаргья.

Вурийтта шу гаргга хьалха хальча Якутскерча ботанически беша акклиматизировать а даь да шин эзар совгlа энзай тайпаш, пайдана йолаьа баьцаш, кlотаргаш, гаьнаш. Цар йlаьхьергья шийлача мехкара культурни флора. Укхаза вай мехкарча къилбаседан территоре тlара гуллъа а па Iеш, кхыча мехкашкара а гулъаь баьцовгlаш а. Iилмахой тохкаш ба Малхбоалехьарча Сибарегlарси Гаьннарча Малхбоалехьарси приполярни арктически городаш баьццара ерзаергйола практически гlуланкхаш.

Евгений АЛЕКСАНДРОВ. (АПН).

Алхан-Кала яхача юрта хlара шера 9 мае дукха нах гулбу Сийлахь-бокхача Даймехка тlем тlа байнача бlухоша дегlача памятника юкъе.

Укх шера Грознеска районе военкомат къаьстта дика кийчъеннар цу цlейна. Цу гlулакха ший бахьанац дар: укхаза дlабехна боккхача 16 бlухочун шоайн, тайпайн, даьйн цlераш техка дьиннар. Уж массава а дlатlаьхаьва ца цlей хьатlаотта массехк ди хьалха укхаза хьалъоттадаьча мемориальни улга тlа.

Цига боккхача 6 бlухочун гаргара нах а кораба Миниг хувача дийнахьа уж массава а хьийхавар хьоалагlа. Иштта, Ваку ваьхача Миронов Владимира воlа Евгениев йоlа Светланан эттара хьалха хайра шоай да дlаваьлла воалла моттиг, корадир цун каш. Шоай да воалла моттиг корайрах гlадбаха, чlехкача дегаца, бlаргех ухача хица дог тlера чlоагlа бериал аьлар цар.

СУРТА ТlА: Мироновгlар Евгенийи Светланий — шоай даь каша тlа.

Я. ЦУКВА, сурт а текст а.

ДlАЙОЛАЕННАЙ АХКАН ГАСТРОЛАШ

Укх шера ахкан гастролашта лаьрхlа Нурадилов Ханпаший цlерагlча Нохч-Гlалгllай пачхьалкхен театро кийчъяьй кхо спектакль. Уж я туркменски драматурга К. Кулиева язъьча комедех оттаь «Ма къонахий да-их шо» яха спектакль. «Отарашкера даьца» яхача Ахмадов Iумара язъьча комедех кийчъяьи «Абубешира, Махсолтен, кхьбарашн» яха Хамидов Iабдула язъьча цхьаца автах латтача доадача сакъердамеча комедех оттаьа премьераш. Гастролаши афиша тlа цул совгlа а гlалгlай театральни труппо гойтаргйола Гольдоне пьесах оттаь «Шин аьлан Iу» яхеа Чахкиев Саlиден Русланов Геннаден «Къонгаш бовча хана» яха героически драмах кийчьяьи спектаклаш. Цу спектаклашка кхы цlаьхказзе а ахархой хlамагlкхетар хургда шоашта безача артистащца, режиссерашца. Эггара хьалхарча спектаклага такан хьоажаш хурба «Курчалоевский» совхозе къахьегамхой. Царна гойтаргья «Отарашкера даьца» яха спектакль.

А. БЕК.

ДЕША ДУВЛА УНИВЕРСИТЕТЕ

Итталагlча классашка багlача дешархой къастта чакхдоал дешара шу. Экзаменаш дlа а ена, аттестатай хьаэцаргда цар. Хlанзлехьа а цхьан хlаман уйла ю цар: мошта дlадахьа деша дlахо хургдола вахар? Цхьабараш юкъара специализированни дешар а дийна производстве гlорба, вокхаш — гlишлошка, фермашка, кхашка, кхыча производства боахашка къахьега. Хlаьта цхьаболчар уйла хургья лакхера дешар деша. Цхьаболчар хlанзъе а лаьрхlа хургда тха Нохч-Гlалгllай пачхьалкхен университете деша отта. Царна лаьрхlа а дlахо долча дешара моттиг къоастаяьза болчарна а дуца безам ба тха университетах лаьца.

Тха вуза шоаткъа совгlа шу да. Цу юкъа чlоагlа дегlаенай из. Университете йолаш я дешара кхо корпус, студенташта лаьрхlа массехк общежити. Заочни отделени ца лаьрхlача, тха очни отделене кхо эзар совгlа студент ва дешаш. Университете йолаш я факультеташ: филологически, математически, физически, биолого-химически, исторически, географически, экономически, романо-германски филологе, физически воспитане. Еррига факультеташка дукха я кафедраш, дешара лаьрхlа кабинеташ, лабораториш.

Безам ба филологически факультетах дукхагlа дуца. Иа я тха университете массарел йоккхагlа. Цун очни а заочни а отделенешка пхийтта бlаь студент ва дешаш. Факультете я специализировании пхи кафедра: вайнахски филологе, общи языкознане, эрсий метта, эрсий а доазол дехьарча а литература, советски литературе. Кафедрашта керте латт бакха а Iилман а гонаш доцентащи Iилман докторащи.

Филологически факультете я шин отделени: эрсий филологен эрсий-вайнахьа филологен. Шьолга а отделенерча студентаща Iомабу эрсий мотти литературен. Царел совгlа эрсий-вайнахьа отделене болча студенташа Iоаю вайнахьа меттахи литературахи йола тайп-тайпара дисциплинаш: нохчий мотт, гlалгlай мотт, нохчий литература, гlалгlай литература, вайнахьа диалектологи, иберийско-кавказски языкознани, нохч-гlалгlай фольклор, СССР-а халкъий литература, тайп-тайпара спецкурсаш, спецсеминараш.

Стационарни занятеш хилара совнагlа аьхка юрташка студенташ дlахьош а беталбувцамаш диалектологехи йола практикаш.

Университете болх беш я ФОП (общественни профессей факультет). Цу факультете шоай лоlцмагlа студенташа Iомаю лекцеш ешара говзал, фотодело, актерски говзал, юриспруденци, кхыдар а. Говзанча самодеятельноста йолча тха студенчески коллективаша дукха хьалхара моттигаш яьхай тайп-тайпарча конкурсашка. уж коллективаш йоалаш я Нохч-Гlалгlайче а, цул арахьа а. Хlаьта, чел романтика йолаш я стройотрядаш! Университета наlаргара дlаух уж хlара аьхки, студенташа къахьег Нохч-Гlалгlайче а, Кареле а, кхычахьа а. Лакхерча курсашкара студенташ ба школашка педагогически практикаш дlахьош. Бераш Iомадера говзах хьаьхке а ца яьача, тlехьагlо хала хургма дий царна хьехархочун болх бе, — дукхагlа бола тха университетера баьккхараш ма бий школашка хьехаш. Тlехдика дешаш а Iилмах говзалца белгалъяьннача а вола студент вуз чакхъяьккхачул тlехьагlа аспирантуре деша вохийт. Хlаьта цхьайолча специальностий аспирантура тхо долча а йолаш я.

Тхо долча деша дувла нохчестий!

Н. ДАХКИЛЬГОВ, Нохч-Гlалгlай пачхьалкхен университета доцент.

КАГИЙ НАХИ МЕХКАРИЙИ!

Деша дувла мехкдаьтта промышленноста Грознески мехкдаьтта техникуме!

1979—1980-дешара шера техникуме заочни отделене деша 10 класс яьккха дешархой хьачуэц укх специальностех:

1. Мехкдаьттан газен скважинашта буруш то[illegible].

2. Мехкдаьттан газен скважинашта эксплуатаци[illegible].

10 класс яьккхачун дешара ха 2 шух 10 бутт.

10 класс а яьккха заочно деша воагlачун ер экзаменаш дlаяла еза:

1) **Эрсий мотти литературин** (сочинени).

2) **Математика** (устно).

Техникуме заочно деша воагlачунгара заявленеш хьайю 1979 шера 1 июс дене 10 августа кхачалца.

Деша дlаоттаж лун йола экзаменаш укх ханашка дlател: **11 июне дена 20 июне кхачалцеи 13 августа дена 20 августе кхачалцеи.**

Заявленеш хьачу а кийю справкаш дlа а тел Iуйрийна 11 сахьат даьлча дена 17 сахьат даллалца укх адресагlа: город Грозный, Клара Цеткина цlерагlа ул., 14/53, № 43 йола цlа, телефон 2-63-09.

Техникума дирекци.

Кастта тираж хургья

Укх шера 25 мае городе Орджоникидзе хургья кхоаналгlа арахийцача РСФСР ахчан-хlаман лотерея аргlамара тираж.

Цу тираже ловзадергда ахчани хlамайи 4 миллиони 644 эзари кхажанаш, цу даькъе «Москвич» «Жигули» яха 86 автомобиль, тайп-тайпарча маркех йола 344 мотоцикл, 43 пианино, 172 телевизор, укхаммассел магнитофонаш, тайп-тайпарча маркех йола 645 радиоприемник, 1370 холодильник, фабрике бaь 465 кlуже, тхан спортивни 660 костюм, маlача наьхен кхалнаьхен 774 сахьат.

Кхыдола кхаже билеташ ийцарашка кхоачаргда гитараш, петара цхаралаш, барзкъаш дутта машинаш, электрически самоваргаш, барзкъаш тега машинаш, кинокамераш, пылесосаш, фотоаппараташ, электробритваш, кхыйола мехе хlамаш а ахчин кхажанаш а, цу даькъе 500, 250, 200, 100 сома боараме дараш а долаш.

Дерригa доагlаргдолча кхажаний боараш 7 миллиони 740 эзари сом ба е, дерригa арахийнача билетий мехах 60 процент.

Лотерейни билеташ эца йиш я моллагlча сберегательни кассера, тикашкаре буфаза предприятешкара, «Союзпечать» киоскашкара, общественни кхачан предприятешкара, кинотеатрий, театрийи вокзалийи кассашкара.

Эца кхоалагlа арахийцача лотерея билеташ! Воакха тоам хулаш кхаж ба тарлу шун!
СССР Гострудсберкассай Нохч-Гlалгlай республикански управлени.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

СИЙЛАХЬ-ВОККХАЧА ПОЭТА ХЕТАЯЬ

Дерригача дунен гlарача кьоний юкъара гена а зиина вlаьттаб сийлахь-воккхача эрсий поэта А. С. Пушкина кхоллам. Цун поэзи къаьстта боккха лоархlам болаш а хиннай хlинз болаш а Октябрь балалехьа шоай меттала яздеча халкъий доалаш хиннача кхыдолча къамаьлга сенча ноххчешта а гlалгlашта а.

Гаьннарча тхьоалагlчен тхьаьигтлагlчен шерашка вайнахьа хьалхарче поэташа нохчашта гlалгlаштан наьна меттала доазийтад А. С. Пушкина поэзе йоахьараш — цун стихаш, поэмаш, фаьлгаш. Цун поэзе чуэх баьхьи говзалах кийчъеб Нохч-Гlалгlайчен поэташ, цо мах бел вартоацни чlоагlа гlодаьд вайнахьа книжкаш дешарий художественни а эстетически а дегlаенарлара. Вай республика къахьегамхой цун поэзецара безам совбоккхаш а долаш дайташ а хlана да цун произведенешка Нохч-Гlалгlайчен Iалама, ловзарой вахара хетаяь дукха оагlонаш хилар.

Укх шера массанагlа дезду сийлахь-воккхача поэта 180 шу дизар. Селхан Нохч-Гlалгlай пачхьалкхен университете хилар цунна хетаяь йола А. С. Пушкин Нохч-Гlалгlайчен культурен яха Iилман конференци. Конференце дечьа Iаьнача филологически Iилман кандидаташа В. С. Зиноградова, Х. В. Туркаева, А. Х. Танкиева, Я. С. Вагапова, кхычар шоай докладашкa даьшаа А. С. Пушкин а нохчийн гlалгlайн литературиш а, «Кавказа есара, «Галгlа» яхача цун поэмашкеа ловзарой сурт сибатеш, цун поэзи нохчийн гlалгlайн къамаш школашка Iомаяр санна а кхыдола а дешаш.

Республика Iилман а культуран а вахара белгала моттиг дlаоацдаргдола цу тайпар конференц.

Т. МУТАЛИЕВ.

ФУТБОЛ

«ТЕРЕК» КОТЪЯЬННА ЕЦЕ А

Цхьанна а сага дага ца хиначча тайпара ер карара сезон аьттув боацаш дlайолаьча «Терека» ловзара говзал меттаоттаргхиларга доггаха бокъо лун дола массехк вlашагlкхетар чакхдаьккхед вай командо укх май бетта.

Цу наькъа тlа яьнача «Терека» низа шиъ тайпара тохнам беш дар самардийнахьа С. Орджоникидзе цlерагlча стадионе Кутаисерча «Торпедоца» хиннача цун ловзар. «Торпедо» футбол ерашта дlайовзийта езаш команда яц. Шиъ хана лакхерча лиге лайза а дукхха цlи хеза спортсменаш хьалхехьа а я из команде.

Къаьстта дика ловз из команда укх шера. Вай юьцаш йолча матче а Гуржегlен футболисташа гойтар шоай толашагlйола овамалаш. Юххьанцарча минуташкара дена ловзар чакхдаlлалца котболла гlерташ, цхьа очао яикхарах шоаш кхоачам баь Iе дата боацилга хьахвоккхаш чакхбаьлар уж.

Хlаьта фусамдий? Белгалдаьккха деза, укх шера цар Грозне чакх мел даьккхача вlашагlкхетарех е тlехьара дар дикагlа хиннилга. Из ала доагlа котъяла цунна карагlдаьннадеце а. Хlанз аьлча, укх шера духхьашка духьалъэттар зойка ловзара тактически сурт дилла гlерташ, ше деш мел дар кхетамца а дерригача довзъоаьта юкъе бувзам болаш а де гlерта команда.

Шеко йоацаш, «Терека» пайдане хиннад цун тренераша О. Кулаков централни защитник а веш, команда юкъарча мутlарий флангашка О. Синькой А. Ялича ловза оттавар. Хlана аьлча, цу хувцамаша, цхьа-дале, команда защита а чlоагlъяьй, шоалагlа-дале, цун атакеш кхераметlа а яьй. Къаьстта из ала доагlа А. Ялича ловзарах. Цо ханнахьа хьаьшашта дагадоаццача тайпара говза бургацаш а телеш хьаьний наlарашка боахар В. Павленко, В. Коладко. Цу гlуллакхах гол ца хилара «бехк» бар хьаьший защитникаш а дика лайза цар вратарь а. Цул совгlа, «Тереко» аз дукха атакаш цун форвардашта бургац ниисса хьоажаеш тоха ца магарах хlана ца хулаш хадар. Къаьстта из ала доагlа шолагlа тайм юкъехкхьачча хана. Цу юкъа «Терека» шоай наlарешн лоразла йолча йоакхонах мукъа ца боалийтаж хиаа оттабаьбор хьаьший.

Счет 0 : 0 а йолаш яз ловзар чакхдаьннадале а, футболах йоахна дика овгlонаш цинна а команда футболисташа гойтарах стадионе гулбеннача дика тоам беш хилар из.

С. ПАРЧИЕВ.

Цу дийнахьа хьалхарча лигера кхыйолз командаш шоайла вштта лайзай:

«Жальгирис» — «Кузбас» — 0 : 1. «Динамо» — «Трактор» — 3 : 0. «Шинник» — «Уралмаш» — 1 : 0. «Факел» — «Звезда» — 3 : 1. «Нистру» — «Металлург» — 2 : 2. «Спартак» (Ивано-Франковск) — «Металлист» — 1 : 1. «Спартак» (Орджоникидзе) — «Колхозчи» — 3 : 1. «Кубань» — «Памир» — 0 : 0. «Спартак» (Нальчик) — «Алга» — 3 : 0. «Карпаты» — «Таврия» — 1 : 0. СКА а «Днепр» а яха командаш шоайла сецхан ловзаш хиннай.

СССР ФУТБОЛАХ ЙОЛЧА ЧЕМПИОНАТА «А» КЛАССА ХЬАЛХАРЧА ЛИГЕРА КОМАНДАЙ ТУРНИРНИ ТАБЛИЦА (16-ча майга дилаева)

Командаш	Л	К	Ч	Э	Б	О
1. «Шинник»	12	9	3	0	19—4	21
2. «Карпаты»	11	8	1	2	20—9	17
3. «Уралмаш»	12	6	4	2	17—7	16
4. «Торпедо»	11	6	5	1	11—4	15
5. «Кубань»	11	6	2	3	10—11	14
6. «Кузбасс»	12	6	1	5	11—8	13
7. «Факел»	11	5	3	3	15—10	12
8. «Металлист»	12	5	3	4	9—11	13
9. «Жальгирис»	12	4	5	3	12—9	13
10. «Спартак» Ив.	12	4	4	4	14—13	12
11. «Днепр»	11	4	4	3	13—13	12
12. «Спартак» Н.-Ф.	12	4	4	4	9—12	12
13. «Терек»	12	3	6	3	11—14	12
14. «Таврия»	12	4	3	5	7—11	11
15. «Трактор»	12	4	3	5	7—17	11
16. «Спартак» Орд.	12	4	1	7	12—19	9
17. СКА	11	3	3	5	14—11	9
18. «Звезда»	12	3	3	6	9—13	9
19. «Металлург»	12	3	2	7	16—22	8
20. «Динамо»	12	3	2	7	14—19	8
21. «Алга»	12	3	2	7	11—22	8
22. «Колхозчи»	12	2	4	6	10—18	8
23. «Памир»	10	3	2	5	6—12	8
24. «Нистру»	12	0	5	4	5—11	5

Белгалдаккхар: Таблица чакхдаьлаза СКА а «Днепр» а йолча командашта юкъе хиннa вlашагlкхетар.

ТЕЛЕВИДЕНИ

17 МАЙ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — Iуйранара гимнастика.
9.05 — «Фотографи дена тlа» яха телевизионни художественни фильм. Хьалхара серя.
10.30 — Дуьнен кхалкъий творчество. Музыкальни программа. Йистехьлой — кердадараш.
11.30 — Кердадараш.
14.30 — «Ленина цlерагlа» яха телевизионни документальни фильм.
15.30 — «Звездочет» яха телевизионни журнал. Даьла аваддам ба Советски Союза воазза Турова, СССР летчик-космонавт Гречко а Советски Союза Турова, СССР летчик-космонавт Глазков а.
16.00 — Хаьлха аварий концерт. Воронежера передача.
16.30 — «Юрт: Гlулакхаш а дехарош а».
17.00 — «Шахматни школа».
17.30 — «Орленок» яхача телестуде концертни зал.
18.00 — Миллионий ленински университет. Управлене «кадраш».
18.30 — «Стихаш — берашта».
18.45 — «Тахан дуьнен тlа».
19.00 — «Альпинизм». Лоша беседа.
19.30 — «Фотографи дена тlа» яхача телевизионни художественни фильма премьера. Шоалагlа серя.
21.00 — «Ха».
21.35 — Искусства мастераш. СССР халкъа артист Царев. Передача йистеьлача — «Тахан дуьнен тlа».

II ПРОГРАММА

9.00 — Передачий программа.
9.10 — «Вай сенний бахе».
9.40; 8.00 — Природоведени. 4-гlа класс.
9.00 — Дешара кинажа овгlонаш тlа. Томас Манн[illegible].
9.40 — «Суртан доахка авиамаре». Iилман - популярни фильм.
10.10; 17.00 — Къамаьла да испански меттала. 16-гlа передача.
10.40; 11.40 — Юкъарь биологи. 10-гlа класс.
11.10 — Гаьнарча малхбоален Iилман центр. 4-гlа передача.
12.10 — «Саьlа йиш а тайп-тайпара кеха[illegible] моттиг овхаш.
13.25 — Iилман коммунизм. СССР керла Конституци — Дегlаенча социалистически общества Конституци да.
14.15 — Материальни дуьхьал. 3-гlа курс.
15.30 — «Тlехьара там» — яха художественни фильм.
17.20 — Бузашка дена боалабелла. Математика.
18.00 — Передачий программа.
18.00 — «Нохч-Гlалгlайчу гlолла». Информационни программа (эрсийи гlалгlайи меттала).
18.25 — «Тlехьенна дола чета». «Целина» яхача Леонид Ильич Брежнева книжка къахьоэв (нохчий меттала).
19.00 — «Кинокъажарочун студа».
19.50 — «Мала-79».
20.00 — «Вайна доаьмаа кийла шун. берашн».
20.15 — Дуьнен экономика. Вольска[illegible].
20.30 — Художественни дола дуьйла. РСФСР халкъа художникаш.
21.00 — «Кате а Коте а» яха художественни фильм.

18 МАЙ
I ПРОГРАММА

6.00 — «Ха».
8.00 — Iуйранара гимнастика.
9.05 — «Фотографи дена тlа» яха телевизионни художественни фильм. Шоалагlа серя.
10.35 — Берашта дола «Садечъ» яха мультфильмаш. Йистехьлоча — кердадараш.
14.30 — Кердадараш.
14.50 — Хьалхарча интереса[illegible]. Телевизионни документальни фильмаш программа.
16.40 — Дlалехх кушн хазлъамашта кхьерча конкурса лауреата Хувандене. (Фортепиано).
16.15 — «Хьамсара Iилам».
16.45 — «Москва а москвичаш а».
17.35 — Михаил Иванович Глинка 175 шу дузарга.
17.45 — «Орленок» яхача телестуде концерташ СССР АМН чехов[illegible] ца-корреспондентаца хирургий[illegible].
19.40 — Музей дуьнен хазалашта маьарча Даша. «Пачхьалкхени эрсий музей». Коллекцией истори. Ленинградера передача.
20.10 — «Сийлахь-боккхача Даймехка тlом» яха киноповесте. «Партизанаш: Моастагlчун тылера гlош» яха даьлагlа фильм.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Хьалхара аз» яхача телевизионни фильма-концерта премьера.
22.00 — «Тахан дуьнен тlа».
22.15 — «Дlайол денча эстрадашн а музыкаш а».

II ПРОГРАММА

8.00 — Передачий программа.
8.10 — Новгород. Iилма — популярни фильм.
8.40; 9.00 — Природоведени. Шоалагlа класс.
9.00 — Балетацера аварш.
10.10 — Английски мотт. 14-гlа передача.
10.40; 11.40 — Шекспир. «Гамлет». 9-гlа класс.
11.10 — Гаьнарча малхбоален Iилман центр. 5-гlа передача.
Студенташта-заочникашта.
12.10 — Лакхера математика. 1-гlа курс.
13.25 — Советски философе. СССР Социалистически зlаии [illegible].
14.15 — Бузашка дена боалабелла. Физика.
14.45 — Математика. Цилиндр а конус а.
15.15 — Эрсий — доза. «Пинцанаш яхь хьаьlа дезар тохча дерий къахьегамна эстампаш».
16.15 — «Звездочет».
17.00 — Передачий программа.
17.05 — Берашта дола фильм.
17.30 — «Къеззал» яха телевизионни грознески студе спектакль (нохчий меттала).
18.30 — «Нохч-Гlалгlайчу гlолла». Информационни программа (эрсий а нохчий а меттала).
18.40 — Кагирхошта йола программа (нохчий меттала).
19.15 — Хьалхаранна опыт массанега дlайоацайта».
19.35 — Юртара вахар (нохчий меттала).
20.20 — «Вайна даьлаьла хайла, шун, берашн».
20.30 — «Халкъа творчестве» (гlалгlай меттала).
21.00 — Центральни телевидена Гурзесоюзни радион симфонически оркестра концерт.

РАДИО

17 МАЙ

7.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
7.35 — «Сердало» газета обзор.
7.50 — Хоамаш.
8.15 — Передачий программин хантаннаш бола хоаам (эрсийи гlалгlайи меттала).
9.20 — Советски Эскара Бlувий песенаш дола концерт (гlалгlай меттала).
9.15 — «Общественне порядок лоракхе» яха радиожурнал (эрсий меттала).
9.35 — Аварш (эрсий меттала).
9.45 — «Къахьегама ирла». Корреспонденцеш (гlалгlай меттала).
10.00 — Передачий программин хантаннаш бола хоаам (эрсий меттала).
16.01 — Микрофона хьалхашка ба йоазонхой (гlалгlай меттала).
16.20 — Аварш (нохчий меттала).
16.30 — «Бехктохамашкара». Беседа (нохчий меттала).
11.40 — Вай массан дахьара ду вай. «Вайнах» яхача ансамблон дола дуьлар (эрсий меттала).
13.00 — Керда йоахаш (эрсий, нохчий, гlалгlай меттала).
13.40 — «Атеист» яха радиожурнал (нохчий меттала).

18 МАЙ

6.00 — «Юртара Iуйре» (эрсий меттала).
7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.25 — «Ленинан некъ» газета обзор.
7.30 — Хоамаш.
8.15 — Передачий программин хантаннаш бола хоаам (эрсий нохчий меттала).
8.25 — «Шун лехар кхочашду оаха». Концерт (нохчий меттала).
8.50 — «Социалистически кхьы дикеренна» (эрсий меттала).
9.15 — «Хьалха тlехьожам хlахьена ба» (нохчий меттала).
9.35 — «Кхетаэ зелачун ца диналомна» (эрсий меттала).
9.45 — «Доттагlий овлаш» (эрсий меттала).
16.00 — Передачий программин хантаннаш бола хоаам (эрсий меттала).

Тахан республике гlоллен Грознен хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбузехьара секунде 2—7 метр чlоагlа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 22—27. Грозне 24—26 градус йlовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоана хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, тайп-тайпарча оагlонашкахьара секунде 3—7 метр чlоагlа мух а хьекхаш хилен фегара температура буйсана 8—13, дийнахьа 22—27 градус йlовхал йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковски ул. 92. Телефонаш: редактора — 9-24-08; редактора заместителя — 9-24-03; бехктохкана секретара — 9-24-00; отделаш: партийни вахара — 9-24-04; промышленностех транспортех — 9-24-01; юрта бахама — 9-24-06; культура — 9-24-05; кехьаш — 9-24-07; корректорене — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 9-24-08; заместителя редактора — 9-24-03; ответственного секретаря — 9-24-00; отделов: партийной жизни — 9-24-04; промышленности и транспорта — 9-24-01; сельского хозяйства — 9-24-06; культуры — 9-24-05; писем — 9-24-07; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинарен, ереи, шоаттен деношка.

СФ05160. «Грозненски рабочий» издательстве типографи, Маяковские, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 3014.